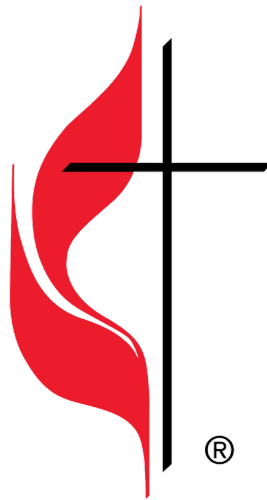

KO E HALANGA TĀPUAKI

Ma'á e Kāinga Tonga 'i he

UNITED METHODIST CHURCH

'Epeleli 2025

LAU FOLOFOLA FAKA' AHO

KO E LAU FOLOFOLA FAKA'AHÓ

'Epeleli: "A'usia 'o e Palōmesi: Nofoma'u ki he 'Otua ko hotau Hūfangá pea Fakamo'oni kia Kalaisi Toetu'u." / "Living the Promise: Sheltering in God's Refuge as a Witness to the Resurrection Christ."

Pulelulu, 'Epeleli 1: Ke tau tukupā te tau Muimui kia Sīsū, Vakai ki hono lavaki'i 'o sivilivi'i 'aki ia hotau lotó mo 'etau mo'uí na'a 'oku 'i ai ha 'ulungaanga fakapō 'oku lilo pea puli (Sione 13: 21-26).

Lesoni: Saame 70; 'Aisea 50:4-9a; Hepelu 12:1-3; Sione 13:21-32.

Lau Folofola – 'Aisea 50:4-9a.

Ki'i Ama: 'Aisea 50: 4-5, "Ko 'Ātonai Sihova kuó ne 'omi kiate au 'a e 'elelo 'o e tama ako, ke u 'ilo 'a e ngaahi lea ke tokoni 'aki 'a e ongosia; 'okú ne fafangu au 'i he pongipongi kotoa pē, 'okú ne ue'i hoku telingá ke fanongo hangē ha tama akó. Ko 'Ātonai Sihova kuo fakaava hoku telingá; pea ko aú na'e 'ikai te u talangata'a, na'e 'ikai te u foki ki tu'a."

Pou 'Ao: 'Oku kau 'a hotau Ki'i Ama ki he 'ahó ni 'i he kongá Tohi 'oku ui 'e he kau Liliu Tohitapú ko e "Hiva 'a e Sevāniti" 'i he Tohi 'a 'Aisea (Vahe 42-53). Ko e ngaahi folofola eni na'e fai ki 'Isileli 'i he taimi 'o e faingata'a na'e fekuki ai e fonua kotoa 'o ngalingali fe'unga eni mo e taimi 'o e Fakahē ki Papilone. Kuo mole mei 'Isileli 'a honau tu'unga mo e mahu'inga 'i he vā faka-Pule'angá. Kuo a'usia 'e he Tu'í fakataha mo e kau mā'olungá mo e kotoa e fonuá 'a e tu'unga fakaloloma ko hono fakahee'i kinautolu mei honau fonua tupu'angá. Kuo 'ikai ke nau toe fai 'a e me'a na'a nau anga hono fai 'i he'enau tauhi vā ki honau 'Otuá mo honau fatongia ki honau Tu'í mo e Hou'eiki. Kuo nau mātā tonu 'a e 'ulungia mo hono haveki 'o honau koló 'o tatau pe ki he 'afio'anga 'o e 'Otuá mo e Tu'í mo e kau Hou'eiki. Kuo mole 'a e 'amanaki pea kuo fai mo e fifili pea mo hono fehu'ia pe 'oku 'afio'i koā 'e Sihova 'a e faingata'a 'oku mo'ua ai hono kakai, pe 'ikai. 'I he lotolotonga 'o e hoha'a mo e taalafili ko iá, kuo hokomai e folofola 'a Sihová 'o fakafou mai he'ene Palōfitá. 'Oku fakamatala'i 'a e Sevāniti ko e tokotaha 'oku fanongo, ako, pea talangofua ma'u pe ki he 'Otuá, neongo 'ene fetaulaki mo e mamahí mo e faingata'a. 'Oku kehe ia mei he toenga talangata'a 'o 'Isileli, he 'okú ne tali 'e ia e folofolá, tokanga mo vēkeveke ke fai ki ai. 'Oku hanga 'e he Ki'i Amá 'o 'ave 'etau tokangá ki he Sevāniti 'o e ngaahi kuongá, kia Sīsū Kalaisi, na'a ne fakaongo mo talangofua ki he Tamai 'o a'u ai pe ki he'ene mate, ka ko e mate 'i he Kolosi. 'Oku fakamanatu mai 'e hotau Ki'i Amá ko e Tu'i 'oku 'ikai ke kamata'aki ia ha lea, ka ko e Fanongo. 'Oku 'ikai ke ma'u ivi e Sevāniti ia mei hono tu'ungá pe mafai, ka mei he'ene fiefia ke fakafanongo ki he le'o 'o hono 'Eiki mo hono 'Otuá, 'i he 'aho kotoa pē. Ko e pongipongi kotoa pē, ko e faingamālie ia ki he Sevāniti ke toe fanongo fo'ou ai ki he folofola 'a Sihová pea ako ai, fakafou, muimui mo talangofua ki ai. 'I ha kuonga kuo hulu fau ai 'a e ngaahi "Le'o" 'oku longoa'a he tapa kotoa pe 'o e mo'uí, 'oku mātu'aki mahu'inga ke tau fakapapau'i 'oku tau fakaongo ki he le'o 'o e 'Otuá Māfima'i. 'Oku kei fai pe 'e Sihova 'a hono fatongia ko hono "ue'i" hotau telingá ke tau fakaongo ki he'ene folofolá he ko ia pe hotau lelei'angá. 'E palōmesi mai 'a e ngaahi "le'o" ni'ihi 'o hangē ko e ngaahi le'o 'oku tau fanongo faka'aho ki ai he fonua háu ni, ka 'oku vave pe hono lea 'aki pea vave 'aupito ange hono faka'ikai'i. 'Oku kehe 'a e le'o na'e fanongo ki ai 'a e Sevāniti 'i hotau Lēsoni ki he 'ahó ni, he na'e muimui'i ia 'e he ngāue, pea 'oku tau fakamo'oni kotoa pe ki ai 'i he'etau kau ki he Lotu lelei 'a e 'Eiki. Tauange ke tau fanongo ki he 'Otuá kae lava 'etau lea 'o fataki mo fakalotolahi'i si'i kau ongosia, pea tau lava ai 'o fakatō'ongamo'ui'i e taumu'a mo e fekau 'a e 'Otuá ki hotau kaungā fonongá.

'Anau, Lotu mo e 'Aukai: Mālō 'Eiki ho'o kei 'ofeina ho'o tamaio'eiki / kaunanga ni. Tuku ke u fanongoa mo fakaongo ke pau pea u vekeveke ke muimui mo fai ki ho'o folofola. 'Emeni.

Tu'apulelulu, 'Epeleli 2: Ke tau tukupā te Muimui kia Sīsū, Tali 'ene tu'utu'uni fo'ou, "Ke tau fe'ofa'aki: hangē a ko 'ene 'ofa'i kitautolu, "pea tau kole ki he 'Otua 'o e 'Ofá, ha ivi 'oku fe'unga, ke tau lava mo kitautolu 'o fai pehe foki (Sione 13: 34-35).

Lēsoni: Saame 116:1-2, 12-19; 'Eikisoto 12:1-4, 11-14; 1 Kolinito 11:23-26; Sione 13:1-17, 31-35b.

Lau Folofola – Sione 13: 1-17, 31b-35.

Ki'i Ama: Sione 13: 34-35, "Ko e tu'utu'uni fo'ou 'oku ou tuku kiate kimoutolú, Ke mou fe'ofa'aki: hangē ā ko 'eku 'ofa'i kimoutolú, ke pehē foki ho'omou fe'ofa'aki. Ko e me'a ko ē 'e 'ilo ai 'e he kakai kotoa pē ko e kau ako kimoutolu 'a'akú, 'o kapau 'e ai ha'amou fe'ofa'aki."

Pou 'Ao: Fakafeta'i he 'etau a'usia 'a e Tu'apulelulu Tapu 'o e Uike mahu'ingá ni. Pea mo iá, 'oku 'omai hono Kaveinga: "Ke tau Muimui kia Sīsū, Tali 'ene Tu'utu'uni fo'ou, 'Ke tau fe'ofa'aki" 'Oku kau 'a e "Tataú", 'o tautautefito ki ha "Tatau" (lea faka'osi) 'a ha taha kae mate, he me'a 'oku tau manatu'i fuoloa. 'Oku fai e tokanga lahi 'a e kau Faifekau he taimi 'oku nau malanga'i ai ha Putu ki ha ki'i "Tatau" 'a e Pekia 'oku manatu'i 'e he fāmilī pe ko e ngaahi kupu fekau'akí. 'Oku fai e manatu melie ki he ngaahi "Tatau" 'oku hu'amelie hono toó mo hono fasí. 'Oku 'i ai pe mo e ngaahi "Tatau" 'oku 'ikai ke toe fie fai ha manatu ia ki ai. Ko e folofola ko eni na'e folofola'aki 'e Sīsū 'i he pō faka'osi 'o 'enau feohi mo 'ene kau ako 'i māmaní. Ko 'enau 'Ohomohe faka'osi eni mo kinautolú pea na'e fufulu 'e Sīsū 'a e va'e 'ene kau akó. Ko e faingamālie ia kia Sīsū ke fakahinohino'i ai kinautolu ki he founa ke nau faí, ko 'enau ngāue fakasevāniti ki he taha kotoa pē. Na'e lahi 'a e ngaahi me'a na'e hoko he pō Tu'apulelulú pea na'e fakalelea loto mo fakatupu loto hoha'a. Ko e pō eni na'e fai ai hono lavaki'i 'o Sīsū 'e Siutasí pea mo hono fakamaau'í. Na'e hoha'atu'u 'a e kau Akó 'o tatau pe mo hono 'afio'i 'e Sīsū 'oku ofi 'enau māvaé pea mo hono tutuki ia ki he kolosí. 'I he lotolotonga 'o 'enau po'ulia fakaelotó, kuo fai ai 'e Kalaisi honau fakakoloa ko 'ene foaki honau tofi'a fakalaumālie. Fakafeta'i he 'oku tau lave monū ai pe mo kitautolu 'i hotau kuongá ni. Ko e tu'utu'uni fo'ou ko ení 'oku 'ikai ke ngata pē 'i he leá, ka 'oku fakatefito ia 'i he 'ofa na'e fakatō'onga mo'ui'i 'e Sīsū 'i he'ene talangofua kakato ki hono Uí 'one feilaulau'i 'ene mo'ui 'i he kolosí ka tau ma'u mo'ui ai pea ma'u ke lahi 'aupito. 'Oku 'ikai ko ha tu'utu'uni faingofua 'a e folofola ko ení. 'Oku 'ikai pehē pē 'e Sīsū ke tau fe'ofa'aki 'i he founa 'oku tau maheni ki ai, ka ke tau fe'ofa'aki hangē pē ko 'ene 'ofa'i kitautolú. Ko e 'ofa ko iá 'oku 'ikai ke hūmataniu pe fai pe ko e fetongi 'ofa. Ko e 'ofa ko iá 'oku 'ikai ke lau hia ka 'oku ne fakamolemole'i 'a e taha kotoa pē, 'i he me'a kotoa pē, 'i he taimi kotoa pē. Ko e 'ofa 'oku uho 'aki 'a e feilaulau kae 'ikai siokita pe kumi pe ha'ate lelei fakafo'ituitui. 'I he tu'utu'uni fo'ou ko ení ne fokotu'u 'e Sīsū 'i he lotolotonga 'o 'ene kau Akó mo kitautolu 'i hotau kuongá ni, 'okú ne fakahaa'i mai ai ko e faka'ilonga ia ki he kalisitiane mo'oni, 'oku 'ikai ko hono ui kinautolu ko e "kakai lotu" (*religious people*) ka ko e kakai 'oku 'ofa 'o fakahaa'i 'i he'enau tō'onga mo'ui he 'aho kotoa pe. 'I ha māmani 'oku veuveuki 'e he tokehekehé, faka-fa'afa'ahi, ta'efieauná mo e tau'aki lotó, 'oku ui kitautolu 'i hotau Ki'i Amá ke tau hoko ko e kakai 'oku 'ofa mo'oni, 'a e 'ofa 'okú ne hakeaki'i 'a e ongosia mo e loto laveá. Ko e 'ofa 'okú ne fakatahataha'i 'a e māvahevahé pea mo fakamo'oni ki he 'Eiki 'o e 'ofa mo 'ene 'ofa lau'itāniti, ko Sīsū Kalaisi.

'Ānau, Lotu, 'Aukai: 'Eiki Sīsū, tokoni'i kimautilu ke mau fe'ofa'aki hangē pē ko ho'o 'ofa'i kimautilú, ke mau hoko ai ko ho kau muimui mo'oni he 'aho kotoa pe 'o 'ema mo'ui. 'Emeni.

Falaite Lelei, 'Epeleli 3: Lau Folofola – Sione 18: 1-19:42.

Lēsoni: Saame 22; 'Aisea 52:13-53:12; Hepelu 10:16-25; Sione 18:1-19:42.

Ki'i Ama: Sione 19: 30, "Pea 'i he ma'u leva 'e Sīsū 'a e viniká, na'á ne folofola, 'KUO 'OSI,' peá ne puno hono fofongá, 'o ne tukuange hono laumālié."

Pou 'Ao: 'Oku hanga 'e he 'ahó ni mo hono mahu'ingá 'o fakaafe'i kitautolu ke ki'i ta'ofi si'i e ngaahi me'a kotoa pe 'oku tau femo'uekina ki ai ka tau fakalaulauloto he 'uhinga 'oku ui ai e 'ahó ni ko e "Falaite Lelei." Na'e lelei fakakū ha tautea mate 'o ha taha, tautautefito 'o kapau ko e tautea tautau 'i he Kolosi 'a e kau Lomá. 'Oku 'ikai ke ngata 'i he'ene mafatukituki 'a e langá, uhu mo e mamahi 'o e tautau 'a e sino 'i he ngaahi fo'i fa'o na'e tuki 'aki ki he kolosí, ka 'oku toe fai hono tokai, 'i hono hoka'i 'o e vakavaká mo ioio'i ke mahino 'oku mate mo'oni e sinó. Pea kapau 'oku 'ikai fe'unga ia, pea 'e fesi'i leva mo e va'é. Ko hotau Ki'i Ama ki he 'ahó ni, ko e folofola faka'osi ia 'a Sīsū mei he Kolosí. 'Oku 'ikai ko ha'ane he'aki 'o e puhi toto pe fakafisi ka ko e lea 'o e ikuna ki he ngāue kuo fakakakato. Ko e ngaahi palofisai talu mu'a mo e palōmesi na'e fai ki he "Hako 'o e Tala'ofá" kuo ikuna'i ia he 'ahó ni 'i he funga Kolosi 'i Kalevale. Ko e ngaahi me'a na'á ne maumau'i e vā 'o e efú mo e kelemutú pea mo e 'Otua Māfimafi, kuo fakalelei'i kotoa ia 'e Kalaisi he 'ahó ni 'aki 'ene feilaulau mo'ui. Ki'i fakalaulauloto ki he mahu'inga 'o e folofola na'e tō mei he fofonga 'o Kalaisi, "Kuo 'osi." Na'e 'ikai ke hoha'a pe fakavavevave hono pu'aki mai. Na'á ne fanafana mai 'aki hono ivíi kotoa ke fakamahino ko e ngāue na'e 'uhinga ai 'ene hā'ele mai 'i hotau tataú, kuo fakakakato ia he 'ahó ni. Pea na'e 'ikai ha toe taha ia te ne lava, ke fakakakato e "fai fakamo'ui 'a Sihová," ka ko Sīsū pe, 'a hono 'Alo-tofu-pe-taha ne fakatupú. 'Oku tau kau he fakafeta'i fakataha mo e kaungā kalisitiane kotoa pe 'i māmani 'i he manaola kuo fai 'e he Lami 'a e 'Otuá. 'Oku tau fakamo'oni ko kitautolu na'e 'uhinga ai 'ene Pekia. Ko e talaloto ia 'a e Toketá he'ene Himí, "Na'e pau ha taha Ke pekia, 'A e Laó pe ko au, Kae to'o 'e Sīsū 'eku hia, 'O ne mate pe ma'aku." Kuo fai 'e Kalaisi 'etau maté. Kuó ne fakatau'ataina'i kitautolu 'aki 'ene fetongi hotau tu'unga 'i he Kolosí. Ko e fakamanatu ia 'oku fai 'e hotau Ki'i Ama ki he 'ahó ni, "Kuo 'Osi." Kuo ngata 'etau mate ki he anghalá mo e nofo hopoate ki he Filí mo e Tevoló. Kuo fakangata 'e Kalaisi e fai tu'utu'uni 'a Mate ki he'etau mo'ui. Kuó ne huluhulu 'a e hala ki he mo'ui 'oku ta'engatá 'aki 'ene fakamanatu mai

‘oku ‘ikai mo ha toe me’a he mo’uí ni ke tau pōpula pe mo’ua ki ai. Kuo lava’i ‘e Kalaisi hotau tukuangé pea tau kau fakataha pe mo e Kaveinga `okú ne taki kitautolú, “‘A’usia ‘o e Palōmesi: Nofoma’u ki he ‘Otua ko hotau Hūfangá pea Fakamo’oni kia Kalaisi Toetu’u.”

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ko e malá kuo ngata, Tupu pe `a e monu`a. Holo ai e lo`imata, Ngalo ai e ongosia. ‘Emeni.

Tokonaki Toputapu, `Epeleli 4: Lau Folofola – Sione 20: 1-18.

Lesoni: Siope 14:1-14; Saame 31:1-4, 15-16; 1 Pita 4:1-8; Matiu 27:57-66.

Ki’i Ama: Sione 20: 18, “Pea ‘alu ‘a Mele mei Makitala, ‘o ne tala ki he kau ako, ‘o pehē, Kuó u mamata ki he ‘Eiki: mo ne fakahā, Kuó ne folofola pehē mo pehē kiate au.”

Pou ‘Ao: ‘Oku ‘i ai e tukufakaholo ‘a e kau ‘Initia Kulá (*Muscogee-Creek*) ‘i he *Missionary Conference* ‘a hotau Siasi (*United Methodist Church*) ‘i *Oklahoma* ki hono teuteu ‘o e ‘Elementi ki he Kōmiunioni Toputapú. ‘Oku ta’o ‘e he kau Fefine (*United Methodist Women*) ‘o e Siasi ‘a e mā levani mo teuteu ‘a e ngaahi me’a kotoa pe ki he Tepile ‘a e ‘Eiki. Ko e taimi ‘oku maau ai ‘enau me’a ‘oku teu ki he Komiunioni Toputapú pea ‘oku nau fakataha mai leva ki he matapā lahi ‘oku fai ai e hū ki loto ki he falelotú ‘o tu’u laine taha ai mo ‘enau me’a kuo teuteú. ‘Oku tatau ai pē, pe ko e hā e me’a ‘oku lolotonga hoko he Malangá: malanga e Faifekau, pe ko e Hiva ‘a e kau Hivá (*Choir*), talanoa ma’á e fānaú pe ko e Lī Pa’anga. Kuo pau ke fakatatali kotoa ‘a e me’a ‘oku lolotonga hoko he taimi malangá kae laka atu e kau fefiné ki mu’a ki he Tepile ‘a e ‘Eiki. ‘Oku hua pe mo ‘enau Himi faka-‘Initia Kula pea fakahā’ele atu e “Sino mo e Ta’ata’a” ‘o Kalaisi ki hono Tepilé. Ko e kau Fefine pe ‘o e Siasi ‘oku nau fai e fatongia toputapú ni ‘o ‘ikai ke toe kau ai ha tangata. Ko kinautolu pe te nau ta’o e mā, teuteu e huhua’i kalepi, ipú mo e tupenu ‘ufi’ufi ‘o e ‘Elementi pea teuteu’i mo e Tepilé. Ko e tukufakaholó ni na’e kamata’i ko e faka’apa’apa’i ‘o ha’a Fefine koe’uhi ko e fatongia mā’ongo’onga ne nau fai ‘i he Pongipongi ‘o e Toetu’ú. Ko e Hou’eiki Fafiné na’e ‘uluaki mamata ki he ‘Eiki Toetu’ú. Ko kinautolu ia na’e fuofua ‘ilo ‘a e fa’itoka mahá pea ‘oku tau fakamālō kotoa pe ki he Hou’eiki Fafine he fu’u ngāue ma’ongo’ongá ni. ‘Oku fakapale’i kinautolu ‘i honau matakali ‘aki hono tukuange ‘a e fatongia toputapú ni ke nau fai ko e fakamanatu ‘a e fatongia kāfakafa ne fai ‘e he kau Fefine ‘i he ‘Aho ‘o e Toetu’u ‘a Kalaisi. ‘Oku hanga ‘e honau fatongia ki he Komiunioni Toputapú ‘o toutou fakamanatu mo tala ‘a e ngāue lelei na’á nau fai ‘i he Toetu’ú. Ko e kau fefine na’e fakamo’oni ki he Toetu’u ‘a Kalaisi na’á nau ilifia mo tailiili pea ‘i he taimi tatau na’á nau fonu kotoa pe ‘i he fiefia mo e fakafeta’i. Na’e fakaivia kinautolu ‘e Kalaisi Toetu’u ke nau ō ‘o tala ‘a e Ongoongo Lelei mo fakafiefia ‘o ‘ene Toetu’ú ki he kakai kotoa pē, ‘i he feitu’u kotoa pē, ‘i he taimi kotoa pē. Ko ‘etau kau ki he Lotu lelei ‘a Kalaisi ‘i he ngaahi ‘ahó ni koe’uhi ko e kau Fefine ‘o e Toetu’ú. ‘Oku tau kau he ui ke tala ‘a e Ongoongolelei ko iá ‘o tatau pe mo kinautolu ‘i mu’á. Tauange ke tau hoko kotoa pe ko ha kakai ‘oku ‘ikai ke ngata pe ‘i he lea mo malanga ‘aki, kae huluatu ‘i hono fakahaa’i ‘i he ‘etau tō’onga mo’uí kuo Toetu’u ‘a Kalaisi pea Kuo Toetu’u Mo’oni Ia. Tauange ke tau tutui atu pe ki mu’a ‘i he fua hotau ngaahi fatongia ki he fāmili, Siasi mo e fonua ‘o ‘oua e lau hono faingata’á kae tui mo falala ki he ‘Otua ‘oku ‘a’ana ‘a e Nongá. Pea tau faka’utumauku ai pe ‘i he fai hotau lelei tahá ke fakamo’oni ki he Toetu’u ‘a hotau ‘Eiki ko Sīsū Kalaisi.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘E ‘Eiki Toetu’u, ‘oku ou kamata ‘a e ‘ahó ni mo e fiefia ‘oku hulu atu he’ene mahino ko e ‘Eiki Toetu’u ‘oku ou tauhi ki ai. ‘Emeni.

Sāpate, `Epeleli 5: Sāpate Toetu’ú. (Lanu Hinehina pē Koula).

Lēsoni: Ngaue 10:34-43; Saame 118:1-2, 14-24; Kolose 3:1-4; Sione 20:1-18.

Mōnite, `Epeleli 6: Lau Folofola – Ngaue 2: 14a, 22-32.

Ki’i Ama: Ngaue 2: 24, “Pea ne vete ‘e he ‘Otua’ hono kafai ‘e Maté, ‘o toe fokotu’u ia: kae fēfē, he na’e ‘ikai lava ke mapuke ai ia.”

Pou ‘Ao: Ko e malanga eni ‘a Pita ‘i he pongipongi ‘o e ‘Aho ‘o e Penitekosí. Na’á ne tu’u ‘i honau lotolotonga ko e Pita kehe eni mei he Pita na’á ne fakafisinga’i ‘a Sīsū he pō ‘o hono lavaki’i. Kuo hola e Tevoló, ‘a e ilifia mo e manavahé pea kuo lototo’a ‘i hono fakaivia ia ‘e he Laumālie Mā’oni’oni. Ko e kakai na’e fanongo malangá na’á nau ‘aukau mai mei he ngaahi feitu’u kehekehe pea na’e ‘i ai ‘a e kakai lotu loto lelei, kakai na’á nau sio tonu pe fanongo ki he talanoa fakamamahi ‘o e kolosí, pea mahalo pe na’e ‘i ai mo e ni’ihi na’á nau kalanga, “Kalusefai Ia! Kalusefai Ia!” Ka ‘i he ‘ahó ni, ‘oku ‘ikai ke malanga ‘a Pita ki ha Sīsū kuo mate. ‘Okú ne malanga’i ‘a e Sīsū kuo Toetu’u. Na’e ‘osi ‘a e Pekia ‘o e Falaite, na’e fakakaukau ‘a Loma kuo nau ikuna. ‘Oku fakanatula pe ‘a e

fakakaukau ko e maté ko e ngata'anga ia ki he mo'ui 'a e tangata mo e fefine kotoa pe 'o tatau pe 'i he taimi 'o Sīsū pea mo hotau kuongá ni. Ka 'oku hanga 'e hotau Ki'i Ama ki he 'ahó ni 'o fakahaa'i mai 'a e mo'oni kehe. Na'e 'ikai ke lava 'e he mate ke taofi 'a Sīsū. 'Oku fakamo'oni mai 'a Pita 'i he'ene malangá ko e Toetu'u 'a Kalaisi ko e me'a ia na'e palofisai'i pe mei mu'a 'i he ngaahi Saamé mo e Tohi 'a e kau Palōfitá. Na'e 'afio'i pe 'e he 'Otua 'e Pekia 'a Kalaisi ka 'e 'ikai ke puke ia 'e Hētesi mo fa'itoka. 'E fokotu'u ia mei he Pekia ke hoko ko e 'Eiki mo e Kalaisi (Fakamo'ui mo e Misaia). Ko ia ai, 'i he Toetu'ú, na'e fakapapau'i ai 'e he 'Otua: Ko Sīsū ko hono 'Alo mo'oni pea ko e Kolosi ko e hala ki he ikuná. Fakafeta'i he 'oku kei 'alaha ngangatu pe 'a e malanga 'a Pita 'o tatau he 'uluaki 'Aho Penitekosi' pea mo hotau kuongá ni. Ko e talanoa fungani eni kiate kিতautolu 'oku lolotonga fononga'ia e ngaahi tele'a 'oku malu'aki ai e faingata'a fakaelotó – mamahi, loto lavea mo hangē ka molé e 'amanakí. Ngaahi tele'a fakalaumālie, fakaesino, fakasosiale mo faka'ekonomika 'o hangē ko ia 'oku tau lolotonga fononga'ia 'i he fonua háu ni. Manatu'i, na'e 'ikai ke lava 'e he maté ke ta'ofi 'a Sīsū pea 'e 'ikai ke ne lava ke ta'ofi kিতautolu. Kuo Toetu'u 'a Kalaisi pea 'oku ha'u mo ia 'a e fakatu'amelie, mo'ui mo e 'amanaki fo'ou. 'Oku 'omi mo e mālohi fe'unga ke tau fononga 'aki he mo'ui ni. Pea ko e pole ai pe ia kiate kিতautolu 'a hono kau muimui ke tau hoko ko e kau fakamo'oni ma'a Kalaisi Toetu'u. Ko e mo'oni ia na'e malanga'i 'e Pitá pea uki ke tau kau 'i hono talakí. Kuo Toetu'u 'a Kalaisi pea 'oku mahu'inga ke tau nofo ko e kakai 'o e Toetu'ú. Ke tau fakamo'oni'i 'i he'etau lea, tō'onga mo e mo'ui. Ke tau talanoa'i 'oku kei mo'ui 'a Sīsū 'i ha māmani 'oku kāpui 'e he po'uli pea mo e mate. Tauange ke hoko 'a e kolosi ko e matapā ki he ikuná. 'E hoko 'a e fonualotó ko e hala ki he mo'ui. 'E hoko 'a e Toetu'ú ko e mālohinga 'o e Siasí. Kuo Toetu'u 'a e 'Eiki – pea kuo Toetu'u mo'oni Ia.

'Anau, Lotu mo e 'Aukai: 'E 'Otua, 'a koe na'a ke mafai ke vete ange 'a Sīsū mei he maté, 'oku ou kole atu ke ke tokoni'i au keu malava 'o mo'ui'aki 'a e ivi ko iá, 'ou ma'u mafai ki he ngaahi ivi kovi 'o e maté 'i he kuonga ko 'eni. 'Emeni.

Tūsíte, 'Epeleli 7: Lau Folofola – Ngaue 2: 14a, 22-32.

Ki'i Ama: Ngaue 2: 32, "Ko e Sīsū ko eni na'e toe fokotu'u ia 'e he 'Otua: pea ko kimitautolu kotoa pē ko e kau fakamo'oni ki ai."

Pou 'Ao: 'Oku tau hokoatu pe 'i he malanga mālie na'e fai 'e Pita 'i he 'Aho e Penitekosi. Na'á ne tu'u lototo'a 'o fakahā ki he kakai tokolahi kuo fakataha mái, kuo fokotu'u hake 'e he 'Otua 'a Sīsū mei he pekíá. Ka 'oku 'ikai ngata pē 'i hono fakahā 'a e mo'oni 'o e Toetu'u 'a Kalaisi, ka 'okú ne toe fakahaa'i foki 'a e fatongia mahu'inga 'a kinautolu 'oku tuí: ko e hoko ko e kau fakamo'oni ma'a Kalaisi Toetu'u. Ko e fakamo'oni 'oku 'uhinga ki ai 'a Pitá 'oku 'ikai ke faingofua he 'oku 'ikai ko ha fakamo'oni malanga pe 'i ha lea pē, ka ko e fakamo'oni mo'ui. Na'e 'ikai fakamo'oni 'a e kau 'aposetoló koe'uhi pē ko 'enau fanongo ki ha talanoá, ka koe'uhi na'á nau sio tonu, fanongo tonu, mo a'usia tonu 'a e mo'ui, Pekia, mo e Toetu'u 'a Sīsū Kalaisi. Ko e 'uhinga ia na'á nau loto-to'a ai 'o tu'u 'i he lotolotonga 'o e fakatangá mo e fakamanamaná, 'o fakahā loto-to'a, "*ko kimitautolu kotoa pē ko e kau fakamo'oni ki ai.*" 'I hotau kuongá ni, 'oku kei ui pe 'a e Folofola ko eni kiate kিতautolu. Neongo 'oku 'ikai ke tau sio tonu ki he Sīsū na'e hā'ele takai holo 'i Kalelí mo Selusalemá, ka 'oku tau sio mo'ui pe ki he ngaahi liliu 'okú ne fai 'i he mo'ui 'a e kakai. 'Oku tau sio ki he ngaahi loto kuo fakamo'ui, ngaahi fāmili kuo fakalelei'i, mo e ngaahi mo'ui kuo liliu mei he po'uli ki he maamá. ko e ngaahi me'a kotoa ko eni, ko e fakamo'oni mo'ui ia ki he mo'oni 'o e Toetu'ú. Ko e pole lahi kiate kিতautolu 'i he 'ahó ní, pe 'oku tau lototo'a ke tau pehē foki mo Pitá, "*ko au ko e fakamo'oni.*" 'Oku faingofua pe ke tau lea 'aki ko e kau fakamo'oni kিতautolu, ka 'oku faingata'a 'a hono fakahā 'i he mo'ui faka'aho. Ko e fakamo'oni mo'oni 'oku hā 'i he founga 'oku tau fe'ofa'aki ai, fakamolemole'i ai, tauhi va ai ki he kaungā fonongá mo e 'Otua, pea mo'ui'aki ai 'a e mo'oni 'i he lotolotonga 'o ha māmani 'oku fonu 'i he loi, fe'au'auhi mo e fakamaau ta'etotonú. 'Oku 'ikai fiema'u 'e he 'Otua ke tau hoko ko e kau malanga kotoa pē, ka 'okú ne fiema'u ke tau hoko ko e kau fakamo'oni kotoa pē. Ko e fakamo'oni 'e ala hoko ia 'i he lea fakalotolahi ki ha taha 'oku loto-mamahi; 'i he ngāue faka'apa'apa 'oku fai 'i he loto 'oku hangamālie; 'i he tu'u he mo'oni mo e totonu 'i he taimi 'oku faingata'a ai; pea 'i he falala ki he 'Otua neongo 'a e ha mata'umu'umu mai 'a e faingata'á. Na'e fakamo'oni 'a e kau 'aposetoló 'aki 'enau mo'ui, pea ko e ni'ihí na'e a'u 'enau fakamo'oni ke mole ai 'enau mo'ui. 'I he 'enau fakamo'oni, na'e tupu hake ai 'a e Siasí pea mafola ai 'a e Ongoongo Leleí ki he ngaahi tapa kotoa 'o māmani. 'I he founga tatau, 'e lava ke ngāue'aki 'e he 'Otua 'etau fakamo'oni vaivaí, ke maamangia mo mo'ui ai si'a ni'ihí kehe.

'Anau, Lotu mo e 'Aukai: 'E 'Otua, fakamālohi'i kimitautolu 'aki ho Laumālie Mā'oni'oni ke mau hoko ko e kau fakamo'oni mo'ui ki he Toetu'u 'a Sīsū. 'Emeni.

Pulelulu, 'Epeleli 8: Lau Folofola – Sione 20: 19-23.

Ki'i Ama: Sione 20: 20a, "Pea 'i he'ene lea pehē, na'á ne faka'ali'ali kiate kinautolu hono ongo nimá mo hono vakavaká."

Pou 'Ao: Fakafeta'i he 'oku tau kau fakataha pe mo e kau Akó 'i he fanongo mo e sio tonu kia Sīsū Toetu'u he 'ahó ni. 'Oku kau 'a hotau Ki'i Amá 'i he Folofola 'oku loloto hono 'uhingá mo hono mālohí ki he mo'ui 'a e kakai tui. Na'á nau tailiili mo manavahē kotoa pē pea tātāpuni e ngaahi matapā 'o e fale na'á nau fakataha aí. Ko e faingata'a ka ko ha faingata'a 'a 'enau feinga ke fakaakeake honau lotó mei he Kalusefai 'o e Falaité. 'E 'ikai ke hala kapau te tau pehē na'á nau fehu'ia 'a e ngaahi me'a lahi 'i he feohi na'á nau fai mo Sīsū pea a'u pe ki ha tu'unga hangehangē kuo mole 'enau 'amanaki lelei mo e fakatu'amelié. Fakafeta'i he ko e 'Otuá 'oku mo'ui na'á nau muimui ki aí pea na'á ne 'afio'i 'a e tu'unga na'e 'i ai 'enau mo'ui, peá ne hā'ele mai ki honau lotolotonga. Ko hotau Ki'i Amá ko hono fakahā ange ia 'e Sīsū kiate kinautolu 'a hono ngaahi matakafó ko e fakamo'oni ki hono Tutuki ki he Kolosí pea mo 'ene Pekia. Tokanga'i e founa na'e fai 'aki 'e Sīsū 'ene fetapa ki he kau Akó. Na'e 'ikai ke ne fai fakamaau pe kamata pe mo ha fu'u fakalotolahi faufau. Ka na'á ne fakahā ange hono ongo nimá mo hono vakavaká. Ko e ngaahi matakafo ko ení, ko e ngaahi faka'ilonga 'o e mamahi kāafakafa, ka 'i he taimi tatau, ko e ngaahi faka'ilonga 'o e ikuna laulōtaha. Ko e nima na'e tutuki ki he kolosí, pea mo e vakavaka na'e hoka'i 'e he sotia Lomá, ko e fakamo'oni ia "na'e" mo'oni 'a 'ene maté. Ka ko e me'a makehe angé, ko e mo'oni 'oku 'ikai lava ke faka'ikai'i, ko e fakamo'oni ia kuo mo'oni 'a 'ene Toetu'ú. Na'e tu'u 'a Sīsū 'i honau 'aó ko e 'Eiki Toetu'u, ka 'oku kei hā pe 'i hono sinó 'a e ngaahi maumau 'o e kolosí. 'Oku 'i ai 'a e akonaki mahu'inga heni kiate kinautolu. 'Oku fakahā'i mai 'e hotau Ki'i Amá 'oku 'ikai ke ne holoki pe fakapuliki 'a e ngaahi laveá 'i he mo'ui 'a e tokotaha 'i he Toetu'ú. Ka 'i he Toetu'ú, 'oku liliu 'a e ngaahi laveá ke hoko ko e fakamo'oni 'o e kelesi mo e mālohi 'o e 'Otuá. Ko e ngaahi matakafo 'o Sīsū 'oku 'ikai toe hoko ia ko e faka'ilonga 'o e maté, ka ko e faka'ilonga 'o e mo'ui. 'Oku 'ikai ke toe hoko ia ko ha faka'ilonga 'o e iku'anga 'oku fo'i, ka ko e faka'ilonga 'o e kamata'anga 'oku fo'ou. 'I he'etau mo'ui faka'ahó 'oku tau mo'ua 'i he ngaahi lavea kehekehe—lavea fakaeloto, lavea fakaesino, lavea fakafāmilí, pe fakasōsiale. 'Oku lahi 'a e taimi 'oku tau faka'amu ke fakapuliki ai hotau ngaahi laveá pe fakangalo'i. Ka 'oku fakamanatu mai 'e he 'Eiki Toetu'ú, 'oku 'ikai fiema'u ke tau fufū hotau ngaahi laveá mo e faingata'a'ia 'i hono 'aó. 'E lava ke ne ngāue'aki 'etau ngaahi faingata'a'ia mo hotau ngaahi vaivai'angá ke hoko ko e me'angāue 'o e fakamo'ui mo e fakalotolahi ki ha taha kehe. Na'e hoko 'ene fakahā 'o hono ongo nimá mo hono vakavaká ko e fakamo'oni ia ki he'ene kau akó, ko ia pe eni na'e kalusefai kuo Toetu'ú. 'Oku 'ikai ko ha Sīsū kehe, 'ikai ko ha talanoa fakalaumālie pē, ka ko e Sīsū mo'oni na'e pekia, pea ko eni kuo Toetu'u. He toki talanoa fungani ia mo fakafiefia ki he kau akó pea pehe foki kiate kinautolu 'i hotau kuonga ni.

'Anau, Lotu mo e 'Aukai: 'E 'Eiki Toetu'u, mālō ho'o fakahā mai ho nimá mo ho vakavaká ke fakamo'oni 'i ho'o 'ofa mo ho'o ikuná. Fakamālohi 'i kinautolu ke mau falala kiate koe pea mau mo'ui 'aki ho'o fiefia mo e fakamo'oni 'i he 'aho kotoa pē. 'Emeni.

Tu'apulelulu, 'Epeleli 9: Lau Folofola – Saame 16: 7-11.

Ki'i Ama: Saame 16: 11, "Te ke faka'ilo kiate au 'a e hala ki he mo'ui na: 'Oku fe'ao mo koe 'a e fonu fiefiá; ko e ngaahi mālie 'oku 'i ho to'omata'ú na, 'o ta'engata."

Pou 'Ao: 'Oku tokoni lahi 'a hotau Ki'i Amá ki hono fakaloloto 'i 'a 'etau mo'ui faka-kalisitiané mo e ngaahi fai tu'utu'uni 'oku tau fai he'etau mo'ui faka'ahó. 'Oku tala fakapatonu mai 'e he fatu Saamé 'oku 'ikai ke tau fononga tokotaha pe fakafō'ituitui pea fai pe ki hotau lotó mo 'etau fakakaukaú. 'Oku 'i ai 'a e hala kuo fakahā 'e he 'Otuá kiate kinautolu - ko e hala 'oku tāu mo e finangalo 'o e 'Otuá. Ko e mo'ui ko ení 'oku 'ikai ke fakangatangata pē ki he mānava mo e kakaí, ka ko e mo'ui 'oku 'i ai hono 'uhinga mo mahu'inga pea 'oku fonu 'i he 'amanaki, mo e fiefia 'oku ma'u pe 'i he fe'ao mo e 'Otuá. 'I he mo'ui 'a e tangata mo e fefine kotoa pē, 'oku lahi 'a e ngaahi taimi 'oku tau fifili ai, hē ai, pea fakamahu'inga'ia 'a e ngaahi me'a 'oku 'ikai hano mahu'ingá. 'Oku tau fehu'ia pe ko e founa fefē 'oku totonu ke tau liliu ki aí, pe ko hai te tau falala ki aí. 'I he ngaahi taimi pehē, 'oku hā mai 'a e lea 'o hotau Ki'i Amá ko e fu'ufu'unga tāpuaki mo e maama 'i he po'ulí, 'o fakamanatu mai ko e 'Otuá pe 'okú ne 'ilo kakato 'a e *hala 'o e mo'ui*. 'Oku 'ikai ko ha hala 'oku tau fou taautaha ai, ka ko ha hala 'oku tau fou fakataha ai mo e 'Otuá. 'Oku toe fakahā'i foki 'e he Saamé ni 'oku lahi pe 'a e fiefiá, ka ko e *"fiefia" mo'oni* 'oku 'i he'ene 'Afio pe. Ko e fiefia ko ení 'oku 'ikai ke fakatefito ia 'i he koloa, tu'umālie, pe ngaahi me'a 'e mole vavé. Ka ko e fiefia 'oku tupu mei he 'unu ke ofi ki he 'Otuá, mo falala kakato kiate Ia, pea mei he lotó 'oku talangofua mo fai hono finangaló. 'Oku lahi 'a e kakai 'oku nau kumi fiefia 'i he ngaahi feitu'u hala mo e me'a kehekehe, pea ko hono iku'anga pe ko 'enau kei ongo'i masiva fiefia pe 'i he'etau mo'ui. 'Oku fakamanatu mai 'e hotau Ki'i Amá ko e fiefia mo'oni 'oku ma'u pē 'i he fe'ao mo e 'Otuá. 'Oku toe mahu'inga foki 'a e konga 'oku talanoa ki he *ngaahi mālie 'oku 'i he nima to'omata'ú 'o e 'Otuá, 'o ta'engatá*. 'Oku fakahā'i heni 'a e tu'unga malu, vilitaki mo 'ikai

toe holomui, mo e ta'engata 'o e ngaahi tāpuaki 'a e 'Otuá. 'I he mo'ui faka-Kalisitiané, 'oku tau fehanganhangai ma'u pē mo e ngaahi liliu - fiefia mo e faingata'a, ikuna mo e mole. Ka 'oku fakapapau'i mai 'e he fatu Saamé 'oku 'ikai lavalavanoa ke to'o pe hamusi kitautolu 'e ha me'a mei he to'ukupu malu 'o e 'Otuá. 'Okú ne pukepuke kitautolu he 'ahó ni pea mo e kaha'ú foki. Ko e fakaafe 'oku fai 'e he fatu Saamé, ko e ui ke tau fili ke muimui ki he hala 'oku fakahā 'e he 'Otuá, ke tau nofo ofi kiate ia, pea ke tau falala ko e mo'uí mo e fiefia 'oku lau'itaniti 'oku 'i hono nima Māfimaifi. Kapau te tau fai pehē, 'e 'ikai ngata pē he'etau mo'ui fiefia heni, ka ko ia ai pe 'etau tō'onga pō ki he mo'ui ta'engata 'okú ne tala'ofa maí.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘E ‘Otau Mā’oni’oni, taki kimautilu ‘i he hala ki he mo’uí pea fakafonu homau loto ‘i he fiefia ‘oku ma’u pe mei he ‘Afioná. ‘Emeni.

Falaite, ‘Epeleli 10: Lau Folofola – 1 Pita 1: 3-9.

Ki’i Ama: 1 Pita 1: 6-7, “Pea neongo kuo pau ke mou fepaki mo ha ngaahi faingata’a, ka te mou fiefia ‘i he ‘aho ko iá. He ‘e toki hangē ai ho’omou tuí ko ha koula kuo sivi ‘aki ha afi. Pea ka hili leva ho’omou faingata’a’ia ko iá pea ‘e toki hā mahino mai ai ‘oku mahu’inga ange ho’omou tuí he koulá. He ko e me’a ‘auha ngofua ‘a e koulá. ‘E hā mahino mai ai pē kuo pau ke foaki atu ha lāngilangi mo ha ngeia lahi ‘o ka toe hā’ele mai ‘a Sīsū Kalaisi.”

Pou ‘Ao: ‘Okú ofongi kitautolu ‘e Pita ‘i he’ene ‘Ipiseli ki he mo’oni ta’etoele’eia ko eni, ko e ‘ahi’ahi ‘oku hoko ia ki he kakai kotoa pe ‘i he taimi kotoa pe. ‘Okú ‘ikai ke ‘uhinga ‘a ‘etau fiefia ‘i he koloa fungani kuo tūpuekina ‘aki kitautolu ‘e he ‘Otuá ‘i he Toetu’u ‘a e ‘Eiki ko Sīsū Kalaisi ko ha me’a ia ke ta’ofi ai ‘a e hokomai ‘a e ‘ahi’ahi pea mo ‘etau fetaulaki mo fekuki mo e faingata’á ‘i he halafononga ‘o e mo’uí ni. ‘Okú fa’a fakakaukau e ni’ihi, tokua ko ‘enau kau pe ki he Lotú pea ko e mole atu ia ‘a e “mo’ui faingata’a’iá.” ‘Okú ‘ikai fai tu’utu’uni pe pule ‘a e faingata’á ‘i he mo’uí ‘a e kakai ‘oku tui ‘Otuá. Ko e mo’oni ia ‘oku fakamanatu mai ‘e Pita ‘i hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni: ‘oku ‘ikai ke ta’engata ‘a e faingata’á, ka ‘oku ta’engata ‘a e taumu’a ‘a e ‘ofa ‘a e ‘Otuá ki he kakai ‘oku tui kiate Iá. ‘Okú fakafehoanaki ‘e Pita ‘a e Tuí ki he koulá. Ko e koulá, neongo ‘ene mahu’inga lahi, ‘oku kei ‘auha pē. ‘Okú ‘ai ia ki he afi ke fakama’a ai, ke to’o ai ‘a e ngaahi konga ‘oku ‘ikai koulá kae toe pe ‘a e “koula haohaoa.” ‘I he founa tatau, ‘oku fakangofua ‘e he ‘Otuá ke fou ‘etau tuí ‘i he afi ‘o e faingata’á, ke fakama’a ai, ke fakaivia ai, pea ke fakamahino ‘oku ‘ikai ha toe ta’etui, ka ko e koto tui mo’oni pe ‘oku toé. ‘Okú fakakaukau e ni’ihi ‘oku ‘uhinga ‘etau faingata’a’iá ko hono tautea, li’aki pe ko e ta’e’ofa ‘a e ‘Otuá. Mahalo kapau ‘oku mo’oni ia ki ha ni’ihi, ka kiate kitautolu ‘a e kau muimui ‘o Kalaisi, ‘oku ‘ikai ke tau tui pehē. Ko e ‘ahi’ahi ko e konga pe ia ‘o ‘etau mo’uí pea kuo pau ke tau fekuki faka’aho pe mo ia ‘o hangē ko e fekuki mo ia ‘a Sīsū. ‘Okú sivi ‘etau tui pe ‘oku mo’oni ‘i he taimi ‘oku fai ai hotau ‘ahi’ahi’i. ‘Okú faingofua ke tui ‘i he taimi ‘oku matangi lelei ai pe e mo’uí, ka ‘oku mahino mo’oni ‘a e tuí ‘i he taimi ‘oku langi tamaki ai ‘a e hala fonongá. ‘Okú toe fakamanatu mai foki ‘e Pita ‘oku toe lahi ange ‘a e mahu’inga ‘o e tuí ‘i he koulá. He ko e tuí ‘oku ‘ikai ngata pē ‘i he mo’ui ko eni, ka ‘okú ne taki kitautolu ki he lāngilangi ‘i he hā’ele mai ‘a Sīsū Kalaisi. ‘Okú fakafiemālie ‘a hotau Ki’i Amá he ‘okú ne fakapapau’i mai ‘oku ‘ikai mole noa’ia ha lo’imata pe ha mamahi. ‘Okú ‘afio’i ‘e he ‘Otuá ‘a e ngaahi taimi ‘oku tau ongosia ai mo lotosi’i, pea ‘okú ne fai hotau fakalotolahi’i. ‘Okú ne fakama’a kitautolu ‘i he afi, kae ‘oua na’a tau ‘auha. Ko ia ai, ‘i he taimi ‘oku tau fehanganhangai ai mo e faingata’á, ‘oua te tau mo’unofoa ai, ka tau kumi ke ‘ilo ‘a e me’a ‘oku fai ‘e he ‘Otuá ‘i loto ‘iate kitautolú. Pea tau tui, neongo ‘oku ‘ikai ke tau mamata kakato. He ko e tui kuo fakama’a ‘i he afi ‘o hangē ko hono sivisivi’i ‘o e koulá, ‘okú ne fakatupu ‘a e fiefia mo e ‘amanaki ‘oku mei he ‘Eiki Toetu’ú.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: ‘Eiki ‘Otuá, fakama’a ‘emau tuí ‘i he afi ‘o e faingata’á, kae fakamo’ui mo fakalangilangi’i kimautilu ‘i he hā’ele mai ‘a Sīsū Kalaisi. ‘Emeni.

Tokonaki, ‘Epeleli 11: Lau Folofola – Sione 20: 24-31.

Ki’i Ama: Sione 20: 27, “Pea toki pehē ange leva ‘e Sīsū kia Tomasi, ‘Ala mai ki hē. Peá ke sio mai ki hoku nimá, peá ke toki ala mai ki hoku vakavaká. Tuku ho’o tāla`á, ka ke tui!” (*Taulua*)

Pou ‘Ao: ‘Okú ‘ave ‘etau tokangá he ‘ahó ni ki he talanoa ‘o “Tomasi Ta’etui.” ‘Okú mahu’inga pe ke tau tokanga’i na’e ‘ikai ko e ta’etui pe, ka na’e loto mamahi, loto lavea pea mole mo e ‘amanaki ‘a Tomasi. Na’e sio tonu ki he pekia ‘a e ‘Eiki; na’e mamata ki he kolosi, ki he maté, pea mole kotoa ai pe mo e ngaahi me’a na’e fakanofonofu ‘e Sīsū ki he’ene mo’uí. Ko hono fakahā atu na’e ‘asi ‘a Sīsū ki he kau Akó kae ‘ikai ke kau ai, na’e toe fu’u fakamamahi ‘aupito ange ia ki ai. Ko e ‘uhinga ia na’e pehē ai ‘e Tomasi, kapau ‘e ‘ikai ke sio pe ala ki he matakafo, ‘e ‘ikai pe ke tui ia. ‘Okú fakafongonga’i ‘e Tomasi ‘a e tokolahi ‘o kitautolu he kuongá ni. ‘Okú tau fie tui, ka ‘oku toe fiema’u foki ha fakamo’oni; ‘oku tau fanongo ki he talanoa ‘o e Toetu’ú, ka ‘oku tau kei fehu’i pe ko

e mo'oni koā ia pe 'ikai. 'Oku tau mo'ui 'i ha māmani 'oku fonu 'i he mamahi, faingata'a, mahaki, mo e mole 'amanaki, pea 'oku fu'u faingata'a fau ai ke tau tui ta'etoeveiveiua. Ka ko e mālie 'o e folofola ko ení, he 'oku fai pe 'e Sīsū 'a e me'a na'e faka'amu ki ai 'a Tomasi. Na'á ne fakahaa'i atu hono nimá mo hono vakavaká - ko e ngaahi faka'ilonga 'o e mamahi, ka kuo hoko ia ko e ngaahi faka'ilonga 'o e ikuna - "*Ala mai... pea 'oua na'a ke ta'etui, ka ke tui.*" 'Oku 'ikai pehē 'e Sīsū ke tuku 'a e fehu'i; ka 'okú ne ui 'a Tomasi ke ne "hiki" mei he fehu'i ki he tui. Ko e tui 'oku 'ikai kamata 'i he 'ilo kotoa; 'oku kamata ia 'i he fetaulaki mo Sīsū Toetu'u. Ko e taimi na'e sio ai 'a Tomasi ki he 'Eikí, pea 'ilo ko ia pe ko Sīsū na'e pekiá, ka kuo mo'uí, na'e liliu hono lotó. Ko 'ene fakamo'oni mā'oni'oni: "*Ko hoku 'Eikí mo hoku 'Otuá.*" Ko e pōpula lahi 'o e tokolahi 'i hotau kuongá ni, 'a 'enau feinga ke 'uluaki tafi kotoa mei he lotó 'a e ta'etui mo e loto mamahi kimu'a pea nau toki "kamata tui." Ka 'oku fakamanatu mai 'e hotau Ki'i Amá, 'oku 'ikai ke hanga 'e he Toetu'ú 'o to'o 'a e ngaahi faka'ilonga 'o e Pekia, 'a e ngaahi matakafo mei he sinó. 'Okú ne liliu pe ki he Sino Toetu'u. 'Oku hoko 'a e ngaahi lavea 'o Sīsū ko e hala ia ke tau 'ilo ai 'a e 'ofa, mālohi, mo e kelesi lahi 'a e 'Otuá. 'Oku 'i ai pe mo hotau ngaahi matakafo fakaeloto, fakalaumālie mo fakamatelie, 'e lava ke ne liliu ke hoko ko e fakamo'oni ki he 'etau tui 'o kapau te tau 'omi ia kia Sīsū. 'Oku fakaafe'i kitautolu 'o hangē pe ko 'ene fakaafe'i a Tomasi, ke tau ha'u mo 'etau fehu'i, taalafilí mo e veiveiua, masivá mo e ta'etui. 'Oku 'ikai ui kitautolu ia 'e Kalaisi ke tau tui kuikui (*blind faith*), ka ke tau tui 'o makatu'unga 'i he 'etau tui ki he 'Eiki Toetu'ú. Ko e toki monū'ia ia ko kinautolu 'oku tui ta'emamatá, 'anautolu 'oku falala kiate Ia 'i he 'aho kotoa pe 'o 'enau mo'uí, neongo 'ene faingata'á. Tauange ke tau hoko kotoa pe ko e kakai 'oku hiki mei he ta'etui ki he Tui, mei he manavahē ki he Falala pea 'oku tau ma'u ivi ke mo'ui 'aki 'i he 'aho kotoa pe mei he mālohi 'o e 'Eiki Toetu'ú.

'Ānau, Lotu mo e 'Aukai: Tokoni mai 'Eiki Toetu'u ke 'oua na'a mau ta'etui ka mau tui pea foaki kotoa atu homau lotó mo e 'atama'i ke fokotu'u ai ho taloní mo tala ai ho fatongia. 'Emeni.

Sāpate, 'Epeleli 12: *Sāpate 2 'o e Toetu'ú. (Lanu Hinehina pē Koula).*

Lēsoni: Ngaue 2:14a, 22-32; Saame 16; 1 Pita 1:3-9; Sione 20:19-31.

Mōnite, 'Epeleli 13: Lau Folofola - Saame 116: 1-4, 12-19.

Ki'i Ama: Saame 116: 12-13, "Te u totongi fēfē kia Sihova 'a e fu'u hulu 'ene 'ofa kia kita? Te u hiki 'a e ipu fakamo'uí, 'o hue'ekina 'a e huafa 'o e 'Eikí."

Pou 'Ao: "Ko e fakafeta'i mo e hounga'ia 'oku 'ikai ko ha ongo, ka ko e founga mo'ui – ko e makatu'unga 'o e loto." (*"Gratitude isn't just a feeling, it's a discipline—a daily posture of the heart."*) Ko e tali ia 'a e taha 'o e kau faiako teolosa ki he fehu'i 'oku hā 'i he Ki'i Ama 'o e 'ahó ni. 'Oku kamata pē 'a e fatu Saamé pea mo 'ene fakamālō'ia mo fakafeta'ia 'a e fu'ufu'unga kelesi lahi 'a e 'Otuá pea mo 'ene tali lotu kuó ne lavenga monū ai. 'I he veesi 12, 'oku 'asi ai 'a e fifili 'a e fatu Saamé ki ha founga ke ne totongi ai ki he 'Otuá 'a e monū kuó ne lave ai, "Te u totongi fēfē kia Sihova 'a e fu'u hulu 'ene 'ofa kia kita." Ko 'ene fifilí 'oku makatu'unga ia 'i he 'ene feinga ke ma'u ha founga ke ne fakahaa'i ai ki he 'Otuá 'a e hounga'ia 'i hono lotó 'i he 'ofa kuó ne a'usía. 'Oku ngāue'aki 'i he Lotu faka-Siú 'a e Saamé ni 'i he taimi 'oku nau Katoanga'i ai 'a e Pāsová (*Passover*). 'Oku nau ma'u 'a e Ipu Uaine 'e fā ko e fakamanatu 'o e ngāue fakamo'ui 'a e 'Otuá 'oku hiki 'ia 'Ekisoto 6:6-7, "Ko ia ke ke lea ki ha'a 'Isilelí, 'o pehē, 'Ko Sihova au, pea te u HAMUSI kimoutolu mei he ngaahi kavenga 'a e kau 'Isipité, pea te u FAKAHAOFI kimoutolu mei he 'enau fakapōpula'í, pea te u HUHUI kimoutolu 'aki 'a e nima kuo hikitā, mo e ngaahi tautea lahi; pea te u TO'O kimoutolu mo'oku kakai, pea te u nofo ko homou 'Otuá: pea te mou 'ilo ko Sihova au ko homou 'Otuá, 'a ia 'okú ne hamusi kimoutolu mei he ngaahi kavenga 'a e kakai 'Isipité.'" Ko e ngāue fakamo'ui eni na'e fai 'e he 'Otuá 'i he 'enau 'ekisoto mei 'Isipité (Pāsová): Hamusi; Fakahaofi; Huhu'i mo e To'o. Ko e Ipu Uaine 'e fā 'oku kei inu 'e he kau Siú 'i he 'enau Katoanga'i 'o e Pāsová, ko e "Ipu fakamo'ui" ia 'oku talanoa ki ai 'etau Ki'i Ama ki he 'ahó ni. Ko e talanoa ia 'o e kakai na'e fakahaofi 'e Sihova 'i he 'enau 'eikisoto mei he popula mo e mate ki he tau'atana mo e mo'ui. Ko e talanoa ai pe ia 'o e kakai 'o e Toetu'ú. 'Oku tau lolotonga fononga 'i he fa'ahita'u 'o e Toetu'ú; ko e kuonga 'o e tu'a fa'itoka, tu'a kolosi. Ko e tuha 'o e fononga 'oku tau fa'i ke tau nofoma'u 'i he "makatu'unga" 'o e loto fakafeta'i mo e loto fakamālō'ia, he 'oku kei ala mai 'a e 'Otuá 'o "hamusi" kitautolu mei he faingata'a 'o e hala fonongá. Kuó ne fai hotau "fakahaofi" mo hotau huhu'í; Pea kuó ne "to'o" kitautolu ko 'ene fānau, mo hono kakai. Ko e 'ahó ni, 'oku longoa'a 'a māmani. 'Oku pōpō'uli 'a e hala fonongá, pea lahi hono ngaahi faingata'á. Ka ko e mata'ikoloo 'o e kakai tui, ko 'enau fakamo'oni pea nau mo'ui 'aki 'a e ngaahi makatu'unga 'o e loto fakafeta'i – he 'oku 'ikai ko ha talanoa pe ki ha me'a na'e hoko 'i he hisitōliá, ka ko e ngaahi me'a oku tau fakamo'oni faka'aho ki ai. 'Io, tau "hiki 'a e ipu fakamo'ui, 'o hue'ekina 'a e huafa 'o e 'Eikí," 'o fakasino ia 'i he founga 'o 'etau mo'ui.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Hono ‘i ai mo haku ū, Mei he kovi kehekehe, ‘Oku ou hufanga atu Taupe ‘ia koe pe. ‘E fofola hoku ‘ulu Malu ‘o ho kapakau, Fokotu‘u ki he makatu‘u, Fakahū ki he fale hau. ‘Emeni.

Tūsīte, ‘Epeleli 14: Lau Folofola - Ngaue 2: 14a, 36-41.

Ki‘i Ama: Ngaue 2: 37, “Pea ‘i he ‘enau fanongo ki ai, na‘e hūkia honau lotó, pea nau pehē kia Pita mo e kau ‘Apostoló kotoa pē, ‘Kāinga, ko e hā ‘amautolu ai ‘e fai?”

Pou ‘Ao: ‘Oku ‘i ai ‘a e ngaahi momēniti fakakolola ‘oku ‘ikai ke ngata pe ‘i hono fakahinohino kitautilu ‘e he ngaahi mo‘oni ‘a e ‘Otuá ka ‘okú ne toe ioio‘i ‘etau mo‘uí. ‘Oku natula pehē ‘a hotau Ki‘i Ama ki he ‘ahó ni. ‘Oku toki tokanga‘i hake pe ‘e he kau fanongó ko e Kōsipelí, ‘a e Ongoongolelei ‘o Kalaisí ‘oku ‘ikai ko ha “talanoa pē” ka ko e Uí ki te kinautolu fakafo‘ituitui. Ko e taimi ‘oku ioio‘i pehe‘i ai kitautilu ‘e he Folofola ‘a e ‘Otuá, ‘oku ‘ikai ha toe me‘a ke fai ka ke kalanga pe, Ko e hā ‘amautolu ke fai? Mahalo pē te tau fakakaukau ‘oku ‘ikai ko ha fehu‘i eni te tau fai he kuo tau ‘osi ‘ilo ‘a Sīsū, pea kuo tau kau ki hono “Siasí,” ‘o fou he Papitaisó pea mo fakatōmala‘i fakamātoato ‘etau ngaahi angahalá. Pea ‘ikai ke ngata ai, ka na‘á tau tupu hake ‘i he fonua lotu ‘oku ‘i ai mo hono ngaahi tukufakaholo na‘á tau muimui‘i ‘o hangē ko hono tuku ‘o Tonga ki Langí ‘e he ‘Uluaki Fā, “Ko e ‘Otuá mo Tonga ko homau Tofi‘a.” Ka ko e ‘ahó ni ‘oku pole‘i kitautilu ‘e he ki‘i fo‘i fehu‘i ‘a e kau memipa ‘o e Mu‘aki Siasí, ke tau tokanga ki he ngaahi me‘a lalahi ko ení ‘e Tolu. ‘Uluaki, na‘e fai ‘a e fehu‘i ni ‘i he ‘aho na‘e fokotu‘u ai ‘a e ‘uluaki Siasí, ‘o ului ai ‘a e tokolahi hake ‘i he toko toluafe. Ko e ki‘i fehu‘i ‘okú ne fakamahino mai ‘a e ‘usia ‘a e kakai na‘á nau fie liliu mo‘oni mei he tūkunga na‘á nau ‘i ai ki ha toe tu‘unga ‘oku mā‘olunga ange fakaemo‘ui. Neongo kuo laui to‘utangata ‘etau fai ‘a e lotú, ka ‘oku kei fiema‘u pē ke tau a‘usia ‘a e laumālie ‘o e sevāniti tonunga ‘okú ne kei ‘eke pe ki hono ‘Eikí, pe ko e hā mo ha toe me‘a ke fai, pea te tau monū ‘ia ai ‘o a‘usia ‘a e tāpuaki ‘o e hiki mei he kelesi ki he kelesi. Ko hono Uá, ‘oku mahino pē ‘i he tu‘unga lea ‘o e fehu‘i, ko e fifili ki ha me‘a ke fai; ko e fakamahino kuo fakalaka ‘a e kau fehu‘i mei he tu‘unga ‘o e tuí, ‘o a‘usia ‘a e fiema‘u ke fai ha ngāue ke fakasino mai ‘aki ‘a e tui ko iá. ‘Oku fiema‘u ke ‘i ai ha kau ‘eke ha ngāue ke fai ‘i he lotofale ‘o e Siasí he ‘ahó ni, he ‘oku ‘ikai ke fa‘a laua ‘a e ngaahi me‘a ‘oku fiema‘u ke fai. ‘Oku ‘ikai ke lau ‘a e lahi, ka ko e me‘a ‘oku láu ko e laumālie ‘oku fai ‘aki ‘a e ngāué. Pe ko e tufi ‘o e la‘i veve he falelotú, pe ko e to‘oto‘o atu ha ki‘i me‘i me‘atokoni pē ko ha ki‘i kafu ke fai ‘aki ha ‘ofa ki he kau tukuāusia ‘oku nofo hala Pule‘angá, pe ko e hā pe ha me‘a, ka ‘oku ‘i ai pē ‘a e ngāue ke fai ‘i he lotofale ‘o e Siasí, pea ko e ngāue ia te ne langa hake ‘a e Sino-Hā-Mai ‘o e ‘Eikí. Ko e faka‘osí, ke tau fakatokanga‘i, ‘oku ngāue‘aki ‘e he fehu‘i ‘a e ‘amautolú pe ko e tokolahi (*plural*), ‘o ‘ikai ko e ‘eke pē ‘a ha toko taha ka ko e ‘eke ‘a e tokolahi. Ko e fononga ‘oku tau fai he Siasí, ‘oku ‘ikai ko ha‘o fononga pē ko ha‘aku fononga toko taha pē, ka ‘oku tau kaungā fononga ko e kaungā pilikimi pea mo hotau Tākimu‘á ko Kalaisi. Ko e taimi pē kuó tau fakamu‘omu‘a ai ‘a ‘etau fiema‘u fakafo‘ituitui, ‘i he fiema‘u fakatokolahi ‘a e kaungā pilikimí, pea ko e taimi tatau ai pē ia kuo tau hē ai mei he laumālie totonu ‘oku ‘uhinga ai ‘etau kau ki he Siasí. Tauange ke tau fononga fakataha ‘i he laumālie pe taha, ‘a e laumālie na‘e fai ‘aki hono langa ‘o e Mu‘aki Siasí.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Tokoni‘i kimautilu ‘Eiki, ke mau ‘ilo ‘a e me‘a ‘oku totonu ke mau fai. ‘Emeni.

Pulelulu, ‘Epeleli 15: Lau Folofola – 1 Pita 1: 17-23.

Ki‘i Ama: 1 Pita 1: 22, “Ko eni kuo mou fakatapu homou laumālie ‘i he fai talangofua ki he mo‘oní ke lava ‘a e fe‘ofa‘aki fakalotu ‘oku ta‘eloi, ko ia ke mou tōtōivi ho‘omou fai ‘ofa ‘a e taha ki he taha, ‘o fai mei he lotó.”

Pou ‘Ao: ‘Oku tau fa‘a lea ‘aki ma‘u pe ‘a ‘etau faka‘amu ke fakaloloto ‘a ‘etau fe‘ofa‘aki ‘i he ‘etau fetauhi‘aki mo hotau kaungā fonongá, ka ‘oku talamai ‘e he Folofola ko e me‘a ‘oku fai ‘aki hono fakaloloto ‘o ‘etau fe‘ofa‘aki, ‘a e ‘ofa ta‘eloi, ‘oku ‘ikai ke tupu pe ‘iate ia. ‘Oku tala fakapatonu mai ‘e hotau Ki‘i Amá, ko e “‘ofa ta‘eloi” ‘oku fānau‘i ia ‘e he loto ‘oku ma‘a pea ‘oku fakafuo ia ‘e he talangofua ki he mo‘oni ‘a e ‘Otuí. Ko e taimi ‘oku fakama‘a ai ‘e he ‘Otuá ‘a lotó, pea ‘oku hiki leva e ‘ofa ia mei he femamae‘aki ki he feilaualau, ‘ofa mo‘oni pea mo ta‘e‘osi. ‘Oku fakalau ‘e Pita ‘i he‘ene ‘Ipseli ni ‘a e ngaahi ‘ulungāanga ‘o e mo‘uí: ma‘a, talangofua mo mamahi‘i e mo‘oni ‘a e ‘Eiki ko Sīsū Kalaisí, pea ne toki fakamuimānoa ‘aki ‘a ‘ene fakahā ange ‘a e lelei ‘o e mo‘uí talangofua ki he ‘Otuá - ko ‘enau ma‘u ‘a e fe‘ofa‘aki ‘oku mo‘oní, (Molitoní - “fe‘ofa‘aki fakalotu ‘oku ta‘eloi”). ‘Oku pole‘i kitautilu ‘e he Ki‘i Ama ‘o e ‘ahó ni ke tau ngāue ‘aki ‘a e ki‘i me‘afua ‘oku fokotu‘u mai ‘e Pitá, ‘a e “fe‘ofa‘aki mo‘oní,” ke fakatonutonu ‘aki ‘etau fua fatongia ‘oku fai he Lotú. ‘Oku lahi ‘a e ngaahi ‘ulungāanga faka-Kalisitiane, pe ko e ‘ulungāanga ‘o e kakai fili ‘a e ‘Otuá, ‘oku tau ha‘aki nofo ki ai ‘o fakapapu‘i ‘oku tau fai ‘i he ‘etau mo‘uí faka‘ahó, ‘o hangē ko e lau Folofola, ‘aukai, ma‘u lotu mo ma‘u e ngaahi polokalama

‘a e Siasí, fakaafe, pea mo e hā fua pē `a e ngaahi ngāue mo e `ulungaanga faka-Kalisitiane `oku lelei ke tau fai. Ko e taimi lahi `oku a`u pē ki he ngaahi ngāue lelei `oku tau fai `o hangē ko e fetokoni`aki mo e fevahevahe`aki, `oku fai ia `o makatu`unga `i he ngaahi `uhinga kehekehe, `o hangē ko e tauhi vā pea mo hotau kaungā fonongá, pē ko `etau fai pē ha ngāue koe`uhi ko `etau femā`aki `i he anga e nofó. ‘Oku mahu`inga `i he`etau tauhi vā ki he `Otuá pea mo e kaungā`apí, ke tau `ilo `oku tau fai`aki ia `a e `a e kotoa `o hotau lotó pea `oku fakalanu `e he “fe`ofa`aki fakalotu `oku ta`eloi,” `a `etau fua fatongia `oku fai. Kapau `oku `ikai ke tau a`usia `a e “fe`ofa`aki `oku ta`eloi,” pea tau `ahi`ahi `i he fa`ahita`u `oku tau fononga`iá ni, ke tali `a e fale`i `oku fai `e Pitá, pea tau feinga ke “talangofua ki he mo`oní” kae faingofua ke tau a`usia ai `a e uho `o e `ofa `oku fakamanatu mai `e he Punaké he Himi 640: 5-6, “Io pe neongo `e `osiki; Tuí ni hiki mo`unga – Ta`e`aonga pē kotoa ke viki Ka `ikai ma`u `a `Ofa... Ko `Ofa `oku fa`a kātaki, Mo anga mokomoko; `Ikai ke femeheka`aki; Tangi ke ongoongo.” Ko hotau vaivai`anga eni `i he`etau feohi `oku fai mo hotau fāmilí, pea pehē pē `i he Siasí mo e sōsaietí. ‘Oku mahu`inga ke tau a`usia `a e fa`ahinga `ofa na`e fakatō`onga mo`ui`i `e Kalaisi `i he feilaulau tā tu`o taha na`á ne fai. ‘Oku `ikai mo ha toe founga te tau ma`u ai `a e `ofa ko iá, ka ko `etau muimui pē ki he Ki`i Ama `o e `ahó ni, pea tau tali ia mo e loto `oku tokamālie ke ne huluhulu `etau pilikimí.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: `E ke tau fā`ufua e, Koloa ni fu`u masani; `O tauhi tauhi ma`u ai pe, Kelesi ta`engata ni. `Emeni.

Tu`apulelulu, ‘Epeleli 16: Lau Folofola – Luke 24: 13-21.

Ki`i Ama: Luke 24: 14-15: “Pea lolotonga `ena kei talatalanoa mo fifili ki he ngaahi me`a kuo hokó, mo e fakaofifofi mai `a Sīsū `o fononga fakataha mo kinaua.”

Pou ‘Ao: Ko e lahi `o e ngaahi talanoa mahu`inga mo liliu mo`ui `oku fa`a ma`u ia he taimi `oku tau fekuki ai mo ha faingata`a mo feinga ke mahu`inga mālie `a e `uhinga `oku hoko mai ai e faingata`á. ‘Oku `i ai mo e taimi `oku tau feinga ai ke faka`uhinga`i ke mahu`inga mālie ha me`a `oku hoko `i he lolotonga pe ia `o `etau `ilo`i pau `oku `ikai ha fa`ahinga fakamatala te ne lava ke faka`uhinga`i lelei, koe`uhi pe he `oku `i ai pe me`a `oku `ikai lava ia `o fakamatala`i pe faka`uhinga`i. Ko e tu`unga ia `oku tau fetaulaki ai mo e ongo matāpule ko ení `i he`ena fononga he hala ki `Emeasí. ‘Okú na si`i femo`uekina pe hono `analaiso e me`a na`e hokó `o `ikai ke na fakatokanga`i e kau atu `a Sīsū ki he`ena fonongá. `Oku `i ai `a e hohoi makehe `a e kalisitiane ki he talanoá ni he `oku tau faka`amu kotoa pē ke `i ai ha taimi kuo kau mai ai a Sīsū ki he`etau fononga `oku fai `i he mo`uí ni. ‘Oku fakatupu fifili `a e `unu`unu atu `a Sīsū `o kau mo kinauá kae `ikai ke na `ilo`i ko Sīsū ia. ‘Oku toe tānaki mai ki he fifili ko iá `a e `ikai ke `i ai ha `ilo `a e “solá” (Sīsū) ki he me`a na`e hoko `i Selusalemá. Na`e mahino pe `i he`ena hu`u ki `Emeasí, na`e `ikai ke na tui kuo Toetu`u `a e `Eiki pea mo e tala mei he kau fefiné ke nau fakataha ki Kaleli. Kaekehe, lolotonga kotoa iá, kuo fakaofiofi atu `a Sīsū `o “fononga fakataha mo kinaua.” Ko e mālie ia `o `etau lotu ki he `Eiki ko Sīsū Kalaisí, he `okú ne kau mo kitautolu `i he taimi kotoa pē, tautautefito ki ha taimi `oku hoha`a tu`u ai mo taalafili hotau lotó mo e fakakaukaú. Na`e hanga pē `e he founga `a Sīsū `o ue`i `a hona lotó ke māfana mavahe `i he`ena toe fakafoki e talanoá ki he me`a na`e toki hoko `i Selusalemá. ‘Oku mahino na`a na toe fu`u māfana ange koe`uhi ko e “sola” ko eni `oku kau mai ki he`ena fonongá. ‘Oku toe ki`i vivili ange `a e fiema`u `a e “solá” he `oku `ikai ha`ane misi `e taha ki he me`a na`e hokó. ‘Oku ki`i saisainge `a e tu`unga `okú na `i ai fakaelotó, he ko `ena fifili pē, ka `okú na `ilo pē `a e me`a na`e hoko `i Selusalemá. Ko si`i “solá” ni, `oku `ikai ha me`a `e taha te ne lavelave`iloa felāve`i mo Sīsū ne pēkia mo Toetu`ú. Neongo na`e “`ao`aofia hona langí” `i he ngaahi me`a na`e hokó, ka na`a na kei lava pe `o `a`au atu ki he “solá” `a e ngaahi me`a na`e sio mo fanongo aí. Ko e iku`anga `o e fononga `a e ongo tangatá ni mo Sīsū, te tau toki sio ki ai he faka`osinga e uiké ni, ka `oku mahu`inga pē ke tau `ilo, neongo pe ko e hā e tu`unga `oku `i ai `etau mo`uí, `oua na`a tuku ai `etau fakamama`u ki he `Eiki Toetu`ú, he ko ia te ne huluhulu mo fakamaama `a e hala fononga `oku totonu ke tau fou ai `i he fāmilí, Siasí mo e fonuá foki.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ko hai ha taha `e piki ma`u pē, Sīsū pē, Sīsū pē. Si`a kāinga `e `ikai ngāue, Sīsū pē, Sīsū pē. Sīsū pē te ne fai ke `osi, si`i toki `ofa ta`emotú é. Te ne tu`u ma`u `i he kovi, Sīsū pē, Sīsū pē. `Emeni.

Falaite, ‘Epeleli 17: Lau Folofola – Ngaue 2: 14a, 36-41.

Ki`i Ama: Ngaue 2: 39, “Ko e tala`ofa ko `ení `oku `uhinga ia ma`amoutolu mo ho`omou fānaú. Ko e tala`ofa ia ma`á e fa`ahinga kotoa `e fili `e hotau `Eiki `Otuá, `o tatau ai pē, pe ko e feitu`u fē na`á nau tupu aí.”

Pou ‘Ao: Ko e tala`ofa `a e `Otuá na`e `ikai `uhinga ia ke ngata pe `i he kakai na`e fanongo ki he malanga `a Pitá, ka `oku tu`uholoaki ia `i he ngaahi kuongá `o a`u kiate kinautolu `oku te`eki ke fānau`i. ‘Oku fakamanatu mai `e

hotau Ki'i Amá ko e Ui 'a e 'Otuá 'oku 'ikai ke ngata pe ia 'i he'etau fakangatangata fakaetangata. Kapau ko e tala'ofa 'a e 'Otuá 'oku fai kiate koe mo ho'o fānau pea mo kinautolu kuo mu'a fononga atú, pea tā 'oku 'ikai ha taha ia 'e 'atā mei ai. Kuo fai 'e Pita 'a e fakamatala mālie mo fefeka ki he founa mo e mo'ui 'a Sīsū, 'o a'u mai ki he'etau lēsoni he 'ahó ni. 'Oku fakamahino mai 'e Pita, ko e Siasí ko e me'a'ofa ia 'a e 'Otuá, pea ko 'ene tala'ofá ma'a kinautolu kotoa te ne filí. Tokanga'i 'a e me'a mahu'inga 'oku fokotu'u mai he'etau Ki'i Ama ki he 'ahó ni: "fa'ahinga kotoa 'e fili 'e hotau 'Eiki 'Otuá." Ko e 'Otuá 'okú ne fai hono filí 'o 'ikai ko ha tangata pē fēfine. 'Ikai ko ia pē, ka ko e tala'ofá ni 'oku 'atā ia ki he tokotaha kotoa pē. Ko e tala 'oku fe'unga mo e 'Otuá lahi he 'oku fakamāmani lahi 'o 'ikai ke fakapokopokosi'i mo fakangatangata pē kiate kinautolu mo hotau kuongá ka 'okú ne kātōi 'a e 'aneafi pea mo e kaha'ú foki. Ko e tala 'oku fe'unga pea mo e kumi fonua fo'ou 'oku tau faí, 'i he'etau ma'u faingamālie 'o kau 'i hono lau 'o e fonua 'oku tau fokoutua aí ni ko hotau fonuá. Pea 'i he'etau 'i 'Ameliká ni, 'oku tau feohi ai mo e ngaahi matakali kehekehe, lanu kehekehe mo e lea kehekehe. Pea tā 'oku 'osi tokateu mai pē 'e he 'Otuá 'a e kelesi tōmu'a fe'unga ke tau malava ai 'o mo'ui mo feohi pea mo e kakai mei he ngaahi matakali kehekehé. 'Oku 'ikai ko ha me'a faingofua ke tau lava 'o feohi, ngāue pe kaungā lotu fakataha mo kinautolu 'oku kehe honau 'ulungaanga faka-fonuá, leá mo e tō'tō'onga lotú. Ko e 'ahó ni kuo va'etu'ua 'a e ma'uma'uluta ko iá 'i he UMC, 'e he kehekehe 'o e Tuí 'o makatu'unga 'i he'etau faka'uhinga'i 'o e folofola 'a e 'Otuá 'i he Tohitapú. Ko e faingata'a tatau pe eni na'e fekuki mo e Mu'aki Siasí 'i he'ene tuku'au mai talu mei he taimi 'o Sīsū. Ko hono mo'oní, 'e kei pehē pe 'a e hala fononga ia 'o e "Lotu Faka-Kalisitiané" 'i he'ene tu'u ki he kaha'ú. Ko e me'a 'oku 'ikai ke toe lava 'o liliú, 'a e tala 'oku fai 'e hotau Ki'i Amá 'o tatau pe mo ha toe "kupu'i lea" 'oku hiki 'i he Tohitapú. Ko 'etau faka'uhinga mo hono fakafelāve'i ki he mo'ui 'o e 'ahó ni, ko ia 'oku liliú. Neongo 'a e māvahevahe 'a e lotofale Uesilianá (Sione Uesile), ka 'oku 'ikai liliu ai 'a 'ene Misioná, "Ko 'eku Potungāue 'a māmani kotoa pe." 'Oku fakamahino mai 'e Pita ko e Siasí ko e Sino 'okú ne tātānaki 'a e kehekehé 'o ngaohi ke nau "me'a taha" 'o hangē ko e talanoa 'o e Mu'aki Siasí. Neongo 'a 'ene faingata'á, ka 'oku 'ikai ke toe afe 'a Pita 'i hono fakamahino mai ko e Siasí, ko e fakatahataha ia 'a e kāinga tapu 'o Kalaisi mei he feitu'u kotoa pē, 'i he kuonga kotoa pē.

'Ānau, Lotu mo e 'Aukai: 'Oku ou fakafeta'i atu Sīsū 'i he'eku kau ki he Siasí tapu 'o e 'Afioná, pea 'oku ou kole fakamolemole atu 'i he'eku ngaahi tō'onga filifilimanako 'okú ne fakasi'isi'i 'a e Siasí. 'Emeni.

Tokonaki, 'Epeleli 18: Lau Folofola – Luke 24: 28-35.

Ki'i Ama: Luke 24: 30-31, "Pea nau ta'utu hifo ke fakaefiafi, pea to'o 'e Sīsū ha konga mā 'o tāpuaki'i, peá ne toki pakipaki ia 'o 'oange kiate kināua. Pea 'ā ai hona matá, tā ko Sīsū! Ka kuo puli ia meiate kināua."

Pou 'Ao: 'Oku 'ave kinautolu he 'ahó ni ki he pakipaki mā 'a e ongo matāpule na'e kaungā fononga mo Sīsū ki 'Emeasí. Na'e hoko honau ki'i taimi fakaekinautolú ke faka'aā ai 'e Sīsū Toetu'u 'a hona mata fakalaumālie 'o na 'ilo 'ena fehalaaki. 'Oku mālie e talanoa, he na'e toki 'aā hona matā he taimi na'e tapuaki'i ai 'e Sīsū 'a e mā. 'Oku kau 'a e ma'u me'atokoni he me'a 'okú ne sivi 'a e kakai tokolahi. Ko e akonaki 'a e finemātu'a matu'otu'á, ko ha fēfine pe tangata 'oku sai he me'a mohó, ko e tokotaha lelei ia. 'Oku tokolahi e ni'ihi 'oku po'ulia 'aupito he taimi 'oku fiekaia aí. 'Oku toki fa'a 'aā e "matá" he taimi 'oku nau mākona aí. Ko hono leá, "Kuo hola e tēvoló." Ko e tāpuaki 'o e ongo tama "femo'uekiná ni" ko 'ena "fakaafe'i" 'a hona kaungā fonongá ke nau fakaefiafi. Ko e me'a lelei 'a e fakaafé, he ko e fakaafé é na'e fai 'e Loté, fai 'o 'ikai ke ne 'ilo, he tā ko e ongo 'angelo ia. 'Ikai ngata pe he'ena fakaafé, ka na'á na toe vahevahe hona efiafi mo hona kaungā fonongá. 'Oku lava he'e ouau 'o e ma'u ha ki'i me'atokoni neongo 'a 'ene hamú 'o to'o 'a e ngaahi pulonga 'oku fa'a mo'ua ai 'a e kaungā fonongá, pea fai ai 'a e ta'efe'olongaki, pea holoki ai 'a e ngaahi 'ā vahevahe 'o fai 'a e fea'utaki mo'oni. 'Oku 'ikai ko ha 'ulungāanga eni 'oku sola ki ai 'a e kakai Tongá, he 'oku hoko 'a e vahevahe 'o e konga me'atokoní ko e me'afua ia 'o ha tokotaha lelei. 'I he fononga 'a e ngaahi Siasí 'oku nau kau fakataha mo ha ngaahi matakali kehe, 'oku hoko 'a e taimi 'oku fai ai ha lukuluku kai (*Potluck*) ko e taimi feohi lelei taha ia 'a e kāinga lotú, 'o tukuange 'a e ngaahi kehekehe 'oku fa'a mo'ua ai 'a e tokolahi mo fa'a fefakamaau'aki aí, kae hoko pē ko e fāmili 'e taha. 'Oku toe mahino makehe ange kiate kinautolu Tongá 'a e ivi 'o e pakipaki 'o e konga mā hamu 'i he ouau 'o e fakaafe pe ko e feilaulau 'a e Siasí. Ko e taimi 'oku fakahoko ai ha ngaahi fakaafe pea 'oku fenāpasi hono ngaahi kelesi, he 'e talaloto 'a e kau fai fakaafé ki he ivi makehe na'e fakama'anau 'aki 'enau teuteu feilaulau, pea ka fai ha hoko ki he tēpilé, pe 'oku masivesiva pe mahutafea, ka 'oku kiki 'aki pē 'a e kelesi kuo fio 'i he ha'ofangá. Pea tā neine'i fakahingoa 'e he mātu'á 'a e ma'u me'atokoni 'o e fakaafé ko e ma'u'anga kelesi makehe, he 'oku mo'oni, 'oku 'i ai 'a hono kelesi makehe. Ka ko e ouau 'o e pakipaki mā 'oku fungani haké ko e pakipaki mā na'e fai 'e Sīsū mo 'ene kau akó 'i he pō 'o hono lavaki'i. Ko e Ouau Toputapu ia 'o e Komunioni 'oku tau fakamanatu 'i he Sāpate 'uluaki kotoa pē 'o e mahiná, pea 'oku fai 'aki ia 'a 'etau tui, 'e faka-'āaki 'e Kalaisi 'a hotau matá, ke tau 'ilo 'a e me'a 'oku totonu ke faí mo ia ke tukú.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ngāue mai ‘Eiki Laumālie, faka’āā hoku matá ke u lava o sio ‘aki ‘a ho’o ‘Ofa ta’eloi ki he taha kotoa pē hoku kaungā pilikimí. `Emeni.

Sāpate, ‘Epeleli 19: *Sāpate 3 ‘o e Toetu’ú. (Lanu Hinehina pē Koula).*

Lēsoni: Ngāue 2:14a, 36-41; Saame 116:1-4, 12-19; 1 Pita 1:17-23; Luke 24:13-35.

Mōnite, ‘Epeleli 20: Lau Folofola – Sione 10: 1-10.

Ki’i Ama: Sione 10: 3b, “Oku maheni e fanga sipi ki he le’o ‘o honau tauhi.”

Pou ‘Ao: ‘I he kuonga ‘o Sīsū, ko e kau tauhi sipi, na’á nau nofo pe he ngatangata’anga ‘o e koló. Ko ia ko e ui ‘e Sīsū, ko Ia ko e Tauhi Sipi Lelei, ne faka’ohovale ki he kau fanongo ‘o e Kūsipeli ‘a Sioné. Ko e fakamo’oni ia ‘ene tala ‘e hoko ko e lea’anga mo e manukia’anga ‘o hangē ko e kau tauhisipi ‘o e ‘aho ko iá. Ne’ine’i faka’ohovale ki he kau fanongo ki he Kosipeli ‘a Sione ‘o e ‘aho ko iá. Ka ki he sipi, ko e taha ‘o e ngaahi me’a ‘oku fakanatula pē ki ai, ko ‘ene ‘ilo ‘a e le’o ‘o hono tauhi. ‘E ‘ikai ke lavalavanoa ke mavahe ha sipi mei hono tauhi, pē muimui ki ha le’o ‘oku ‘ikai ke maheni mo ia. ‘Oku lahi ‘a e ngaahi fili ‘oku nau siofi ‘a e fanga sipi, pea ko e mahu’inga leva ia ‘o ha tauhi lelei, ke ne hanga ‘o malu’i ‘a e sipi mei he fili ‘oku feinga maí. ‘Ikai ko ia pē, ka ‘oku fatongia ‘aki ‘e he tauhi ‘a hono taki ‘o e sipi ki he feitu’u ‘oku lauma’ui’ui ai ‘a e mohukú ke nau kaikai ai, pea taki kinautolu ki he feitu’u ‘oku ‘i ai ha vai, ke nau inu ai. ‘Oku hoko pē ‘a e ngaahi fatongia faka-tauhi ko ha founa ia ke ne fakataukei’i pea mo maheni ai ‘a e sipi pea mo e le’o ‘o hono tauhi. Ko e fakakaukau eni na’e faka’amua ‘a Sīsū ke tuki mo nonofo ki he loto ‘o kinautolu na’e muimui ofi kiate iá. Na’á ne ako’i kinautolu ‘i he’enu feohi ke nau hangē ko e sipi, ‘o tuitala mo muimui ofi pea feinga ke “maheni” mo e le’o ‘o honau tauhi.

Na’e ‘ikai ke puli ‘ia Sīsū ‘a e lahi ‘o e ngaahi “le’o kehekehe” ‘oku nau fe’auhi ke uiui’i ‘a kinautolu na’e kamata ke muimui kiate Iá. ‘Oku toe fu’u lahi ange ‘i hotau kuongá ni ‘a e ngaahi “le’o” ‘oku nau fakafe’atungia’i ‘a ‘etau kau ki he Lotu lelei ‘a e ‘Eiki ko Sīsū Kalaisi. Tukukehe ange, ‘a ‘etau lotu fa’itelihá mo tau’atāina, ka kuo ‘i ai ‘a e tokolahi kuo nau tali ‘a e ngaahi “le’o” kehé ke nau tauhi ki ai. Ko hono pangó he ko e ngaahi “le’o” ‘oku nau maheni mo iá, ko e ngaahi le’o fakataimi pē, pea ko e tokotoko pē na’e foaki mai ‘e he Tauhi Lahí mo’otautolu, pea ‘oku ma’ali pē ‘o hangē ha veilí. Kaekehe, kuo fakamahu’inga’i ‘e he ni’ihi ‘a e ngaahi le’o ko iá ‘o mā’olunga ange ia he le’o na’e folofola mei he funga Kolosí, “Kuo ‘osi, kuo lavá.” Kuo tau fanongo ange kinautolu he taimí ni ki he le’o ‘o e takitaha fai ma’aná ‘i he le’o ‘o e “fengāue’aki ma’a ‘etau lelei.” Kuo tau tui ange kinautolu he taimí ni ki he le’o ‘o e koloá, ‘i he’etau fefua’aki hotau ngaahi mafasia’angá ke ‘ilo ai ko e fānau kinautolu ‘a e ‘Otuá. Kuo tau “maheni” ange kinautolu mo e le’o ‘o e fe’au’auhi ki he fika ‘uluakí ‘i he fetokoni’aki he funga ‘o e fe’amokakí. Ko e fakaafe ia ‘oku fai ‘e hotau Kaveingá, “A’usia ‘o e Palomesi: Nofoma’u ki he ‘Otu ko hotau hufanga pea fakamo’oni kia Kalaisi Toetu’u. Ko ‘etau Takaua mo hotau “Tauhi” pea ko ‘etau toe fu’u maheni ange ia mo hono le’o. Ko e le’o ia na’á ne ui ‘aki ‘a ‘ene kau Akó, pea mo kinautolu na’e holomu’a ‘iate kinautolu ‘i he Tuí, pea ko e le’o ai pe ia ‘okú ne fakaafe’i ‘aki kinautolu ke tau hoko ko hono kau muimui. Ko e le’o pe ia ‘e taha ‘oku totonu ke tau “maheni” mo iá, he ko e le’o pe ia ‘e taha te ne fai hotau fakaa’u ki he kolo mo e ‘api kuó ne tokateu mo’otautolú.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Tu’o lahi hoku ui, kae ‘ikai ke u tali atu, Sīsū, to e fai ho’o kumi, ‘I ho’o ui, ui au, Ui au, ‘i ho’o ui, ui au. `Emeni.

Tūsíte, ‘Epeleli 21: Lau Folofola – Ngāue 2: 42-47.

Ki’i Ama: Ngāue 2: 46a, “Pea ko e ‘aho kotoa pē na’á nau faka’utumauku ‘o loto taha he ‘alu ki he Temipalé, mo nau pakipaki mā ‘i ‘api, pea na’á nau kai honau ‘inasí ‘i he fiefia mo e loto hangamālie.”

Pou ‘Ao: ‘I he kamata’anga ‘o e Penitekosi, ‘oku tau vakai ki he anga ‘o e feohi vāofi, fe’ofo’ofani mo fiefia ‘a e kau mēmipa ‘o e Mu’aki Siasí, pea ‘oku fa’a faka’amua ‘e he ni’ihi ‘i he ngaahi lotofale ‘o e Siasí ‘oku ‘ikai ke nau lave monū he tāpuaki ko iá. ‘Oku fa’a hoko ‘a e ngaahi fetu’usi mo e vā kovi ‘i he lotofale ‘o e Siasí ‘o takitaha taukave’i ai ‘a ‘ene mo’oni pea iku ‘o movetevete ai e ngaahi fāmili ne lototahá, mo me’a tahá, pea pakipaki mā fakatahá. Ko ‘ene fakalolomá he kuo hoko ai ‘a e māvahevahe ‘i he lotofale ‘o e Siasí he ‘ahó ni pea na’e kau ai foki mo hotau lotofalé. ‘E toki fakama’opo’opo maí ‘e he hisitōliá ‘a e tu’unga ‘e a’u ki ai hotau Siasí ‘i he kaha’ú, ka ‘oku mātu’aki mahu’inga kiate kinautolu ‘oku kei fakamalumu he UMC ke tau toe fanongo mo tokanga mavahe ki hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni. ‘Oku ‘ikai ha taimi ‘e faingofua ai ha māvae mo hatau ‘ofa’anga ‘o tatau pe he fāmili toto mo e kaungā lotu, ka kuo lahi mo mālohí ange ‘a e me’a ‘oku tau kehekehe ai, ‘i he me’a ‘oku tau taha ai, pea ko hono vete’anga pē, ko e māvae. ‘E mahu’inga ki he’etau hokoatú ke pukepuke ‘a fufula ‘a e tō’onga mo e

‘ulungaanga na’e langalanga fo’ou ‘aki ‘a e Mu’aki Siasí. Ko e faingamālie lelei eni ki he kau hokoatú ke ngaohi ai ‘a e feohi ‘i he Siasí ke vāofi mo fe’ofu’ofani pea uho ‘aki ‘a e feongo’i’aki ‘o hangē ko e fakakaukau ‘o e “nofo ‘a kāingá”. ‘Oku makehe atu ‘a e fakakaukau ‘o e nofo ‘a kāingá he ‘oku ‘ikai ke too e fakamamafa ‘i he fakafu’ituituí, ka ‘oku fai e tokangá ki he fakalūkufuá. Ko hono lea Tongá, ko e “Si’i femolimoli’i.” ‘Oku ‘ikai ke ‘i ai “ha’aku me’a,” ka ko “‘etau me’a.” Ko ‘eku lelei, ko ‘etau lelei fakakātoa ai pe ia he ‘oku ‘ikai ko au pē ‘oku ‘inasi aí, ka ‘oku ‘inasi kotoa ai ‘a e “kāingá.” Ko e mo’oni, kuo fai ‘a e hiki-hikikau’ā e ni’ihi ‘i hono fusi ‘e he mo’ui fakauesité ke hiki e tokangá mei he “kāingá,” ki he “kitá.” ‘Okú ke mea’i peá u lave’i ko e fāmili mo e Siasí ‘oku lavame’á, ko e fāmili pea mo e Siasí ‘oku nau kei pukepuke ‘a fufula ‘a e “nofo ‘a kāingá.” ‘Oku kei mo’oni ‘a e lea Tonga, “‘ikai ha to’a ‘e tu’u tokotaha.’ ‘Oku ‘ikai mo ha toe taimi ‘e feima’u ange ai ke tau ‘unu’unu ke ofi ki he tākanga tapu ‘o e “nofo ‘a kāingá,” ‘i he fāmili ‘o tatau pē mo e Siasí, ‘o hangé ko e taimí ni. Kuo tau a’u ki ha taimi kuo faka’a’au ai ke toe lahi ange ‘a e “lau lanú” pea si’isi’i ange mo hono tokangaekina ‘e he Pule’angá ‘a e ngaahi polokalama tokoni ki he kau tukuhāusia mo masivá pea kau ai mo kitautolu ‘a e kau “toki hiki mai” mei Tongá. Tauange pē mo e ‘Eiki ‘oku ‘o’ona ‘a e Siasí ‘oku tau fua fatongia aí, ke ne fai ai pe hotau tāpuekina ke tau ma’u maama ke kei ha’aki piki ki he “nofo pea mo Sīsū he kāingá,” he ko ia pe hotau malu’anga he mo’ui ni. Ko e lea ‘a e Himí, ‘Tama Tonga tu’u ‘o ngāue, Ho’o koloa ke fakamonū”. ‘Oku ‘ikai ko e talanoa kuonga mu’a ‘eni, ko hotau tala ‘eni mo hotau faingamālie.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ako mai ‘e ‘Otuá, ke mau uho ‘aki ‘emau nofo-‘a-kāingá pea mo ho ‘Alo, ke ne huluhulu mo fakamaama kimautolu ki he me’a ke fai ‘i he tauhi va ki he ‘Afiona mo homau kaunga’api. ‘Emeni.

Pulelulu, ‘Epeleli 22: Lau Folofola – 1 Pita 2: 19-25.

Ki’i Ama: 1 Pita 2: 20b-21, “... ka ‘o kapau ‘oku fai lelei kae ngaohikovia, ‘o mou ‘ukuma pē, seuke ko e me’a ko iá ‘oku fakafeta’ia mei he ‘Otuá. ‘Io ko e me’a ia na’e ui ai kimoutolu ki ai; he na’e kātaki mamahi ‘a Kalaisi foki koe’uhi ko kimoutolu, ‘o ne tuku ha fa’ifa’itaki’anga kiate kimoutolu ke mou muimui ofi, ‘o topuva’e taha mo ia.”

Pou ‘Ao: Ka tau ka hū ha faletohi, (*book store*) ‘oku fonu ma’u pe ‘a e feitu’u ‘oku ‘i ai ‘a e ngaahi tohi ki hono ‘Tokangaekina Kitá’ (*Self Help*). ‘Oku fonu pea hulu atu e ngaahi tohi ko e feinga ke tokoni’i pe fakalelei’i ange hotau kitá. ‘Oku fakamatala ‘e he ngaahi tohi, ‘a e founa ke fakalalakaka ai ke a’ua’u ‘etau mo’ui faka’atamaí, fakasinó, faka-e-lotó mo ‘etau feohi mo hotau kaungā fonongá. Pea ‘oku fu’u manakoa pea fakataua ‘a e ngaahi tohi ko ‘eni. ‘Oku feinga e tohi kotoa pe ke fakalakaange ‘etau mo’ui fakalūkufuá. Mahalo na’a lelei ia ki he fakataua atu e ngaahi tohi ke ma’u ai ha seniti ki he nofó. Ka ‘i he lau fakamo’ui mo e lau angahala, ko e feinga ko é ke Tokangaekina Kitá, ‘oku ‘ikai lava ia ‘o fakamo’ui kitautolu. Ko e ‘Ipiseli ‘a Pitá, ‘oku mahino ‘aupito ai ‘a e taha ‘o e ngaahi taumu’a na’a ne faka’amu ke tuki mo nonofo ki he kānga na’e ngāue ki ai. ‘Oku ‘ikai ha taha ia ‘e hoko ko ha muimui ‘o Kalaisi ‘e hao mei he fakatangá. Ko e konga ia ‘o e mo’ui ‘a e “kalisitiané” ‘i he taimi ‘o Pitá, pea ‘oku kei tu’uholoaki mai pē mo e fakakaukau ko iá ki hotau taimí. Na’e fēfē leva ‘a hono talitu’u ‘e he kau “kalisitiané” ‘o e Mu’aki Siasí mo kitautolu ‘a hotau ngaohikovia? Ko Sitiveni na’e tolo maka’i ‘o hangē ko e talanoa ‘oku hiki ‘i he Tohi Ngāue 6-7, pea mo e tokolahi ‘o kinautolu ‘a e kau tui na’e tu’u faka’utumauku ‘i he’enu tui ‘o ‘ikai ke nau toe afe, pea na’a nau hoko ai ko e kau mate faka-ma’ata ma’á e ‘Eiki ko Sīsū Kalaisi. Ki he kau mate fakama’atá ni, na’a nau uho ‘aki ‘a e ‘ofa ‘Otuá mo e fakamolemolé. Na’e ‘ikai ke nau loto ke hoko ha kovi kiate kinautolu na’a nau fai mai ‘a e kovi kiate kinautolu. Ko e folofola ‘a Sīsū mei he Kolosi, “Fakamolemole’i kinautolu he ‘oku ‘ikai ke nau ‘ilo ‘a ‘enua me’a ‘oku fai.” Ko e uho eni ‘o e mo’ui ‘a e kakai na’e fai ki ai ‘e Pita ‘ene ‘Ipiseli. ‘Oku tau kei fekuki faka’aho pe mo hono ngaohikovia kitautolu koe’uhi ko ‘etau tuí mo ‘etau muimui kia Kalaisi. Ko hotau kehekehe pē mo e kakai ‘o e taimi ‘o Pitá, he na’e nau fakafepaki’i ‘aki ‘a e faingata’a e “fakamolemole mo e ‘ofa.” ‘Oku fēfē kitautolu he ‘ahó ni, ‘i ha kuonga kuo ho’atāina ai e sivilaise pea mo maama ai e fonuá ‘i he ngāue ‘a e Lotu Faka-Kalisitiané? ‘Oku kei ma’alifekina ‘a e fakamolemolé mo e ‘ofá ‘i he feohi ‘oku tau fai ‘i he fāmili, kāingá, kaungā fonongá, kaungā lotú, kaungā mo’ui? ‘Oku lahi ange ‘a e ngaahi faingamālie he taimí ni ‘i he taimi ‘o Pitá. Me’apango pē he ‘oku tau fa’a ngāue’aki e faingamālie ko iá ke tupetupe’i ai ‘a ‘etau fō kuo lanu kehekehe he fai angahalá. Ko e “ngaohikovia” na’e ‘uhinga ki ai ‘a Pitá, ko e fekuki mo e fakatangá ‘o a’u pē ki he mole ‘a e mo’ui koe’uhi ko Sīsū Kalaisi. Ko e fakapulipuli na’e a’usia ‘e he kau holomu’a ‘iate kitautolu ‘i he tuí felāve’i mo e “‘ofá mo e fakamolemolé,” ko e taimi ‘okú tau ma’u ai iá pea ‘okú tau nonga pē mo fiamālie ‘o tatau ai pē, pe ko e hā e me’a ‘e hokomai ‘i he kaha’ú. Ko e taimi ‘oku tau ‘inasi ai mo mo’ui ‘aki e “‘ofá mo e fa’a fakamolemolé,” pea ‘oku ‘ikai leva ke tau toe hoha’a ki he ‘apongipongí, he ‘oku ‘osi mahino pē ia ‘e kei “‘ofa ai pē mo fa’a fakamolemole,” ‘o a’u ai pē ki he mate. Ko ‘etau ‘inasi ‘i he ‘ofa ‘oku uho ‘aki e fakamolemolé, ko ‘etau ma’u kakato ia ‘a e tala’ofa ‘o e ‘amanaki lelei mo e fakatu’amelie ‘a e ‘Eiki Toetu’ú.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Fakafonu ‘aki au ‘a ho’o ‘ofa pea tuku ke uho ‘aki ‘a ho’o fakamolemole, Kae lava ke u nonga he ‘aho kotoa pe ‘o ‘eku mo’ui. ‘Emeni.

Tu’apulelulu, ‘Epeleli 23: Lau Folofola – Saame 23.

Ki’i Ama: Saame 23: 1-2, “Ko hoku tauhi ‘a Sihova ‘e ‘ikai te u masiva. ‘Okú ne fakatokoto au he ngaahi toafa lau mukomuká; ‘okú ne taki au ki he ngaahi vai fakanongá.”

Pou ‘Ao: ‘Oku ‘i ai e taimi ni’ihi ‘oku tau hange ai ha vaka ‘oku ‘ikai hano fohe ‘uli pea ko ha me’alele ‘oku ‘ikai ke lava o lele ko e maha ‘a e penisini. Pea ‘i ai leva mo e taimi ‘oku mo’oni ai ‘a e fakahua ‘a e finematu’a, “‘oku tau hange ha ki’i mokimoki ‘o ‘ikai ke paki hifo.” Ko hona fehangahangai eni ‘a e Saame ‘oku tau fakalaululoto ai he ‘ahó ni. ‘Oku fakalongolongo pe mo le’o molu pea ‘oku ‘ikai hiki hono le’o ka ‘oku fakapapau’i mai ‘a ‘ene me’a ‘e fai: ‘E lelei kotoa pe. Ko e taimi ‘oku hoko ai a Sihova ko hotau Tauhi pea ‘oku ‘ikai ha me’a ia ke tau hoha’a ki ai he ‘okú ne fe’unga ‘anoa pe ma’a ‘etau ngaahi me’á. Ko e fakakaukau ia ‘o hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni: Ko Sihova ‘a hotau fe’ungá. ‘I he’etau kei ‘i Tongá, na’e faingofua ‘aupito ‘etau tauhi ‘a e “fe’ungá,” he na’e fe’unga pē ‘a e ki’i me’a na’e ma’ú ke ne feau ‘a e fiema’ú. Na’e lava pē ako ‘a e fānaú, lava pē mo e ngaahi kavenga ‘o e Lotú, lava pē mo e ngaahi fatongia kehekehe ki he kāingá mo e fonuá, neongo ‘ene faingata’a, ka na’e ma’u pē me’a fe’unga. ‘I he’etau hiki mai ki he fonua haú ni, kuo tau toe fehu’ia eni pe ko e ha koā ‘a e lahi te tau faka’ilonga’i ai ‘a e “fe’unga.” ‘Oku tau ‘i ha sosaieti ‘oku ‘ikai ke ‘i ai ha ngata’anga pau ia ki he “fe’ungá.” Ko e taumu’a ngāue leva ko ‘etau feinga ki he lahi taha te tau ala ma’u ‘i he tapa kotoa pe ‘o e mo’uí. Kuo ‘ikai ke toe kau e “fe’ungá” ia ‘i he’etau fakakaukau’i ka tau tukuingata hifo leva ‘i he feinga mo e vivili ki he lelei, lahi, mā’olunga mo e faka’ofa’ofa taha ‘o e me’a kotoa pē. Ko ‘ene fakalolomá, ko ‘etau ma’u ‘o lahi ange ‘a e me’a kotoa pē ‘i he fonua haú ni, kae kei ‘ikai pē “fe’unga” ia ki he’etau ngaahi fua fatongia ‘oku fai, ‘o tautautefito ki hotau ngaahi fatongia fakalotú. ‘Oku ‘ikai ke toe faka’alo’alongaua ‘a hono fakapapau’i mai ‘e Tevita he Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni, ko ‘ene “fe’ungá” ‘oku ‘i hono tauhi ko Sihová. Ko e talaloto eni ‘a e tamaio’eiki si’i taha ‘i he fānau ‘a Sesé, pea na’e ‘ikai mahino ia ‘e a’u ki ha fa’ahinga tu’unga ke Tu’i ai ki ‘Isileli. Ko ‘ene a’usia eni lolotonga ‘ene fai e ngāue na’e ‘ikai “fe’unga” ia mo ha taha ‘o hono ngaahi ta’oketé he ko e Tauhisipi. Koe’uhi ko ‘ene a’usia ‘a e mahino ko ‘ene tauhi ‘aki ‘a Sihová pea ‘e “fe’unga” ‘ānoa pē ia ki ha fa’ahinga fatongia pē te ne fua, na’e ‘ikai ai faingata’a kiate ia ke ne ‘alu mei he ma’ulalo taha ‘i he nofo ‘a e sosaieti ki he ma’olunga tahá. Na’á ne malava lelei ‘a hono tauhi ‘o e fanga sipi ‘a ‘ene tamaí ko ‘ene tauhi ‘aki ‘a Sihová, pea ko e lava’anga pe ia ‘o ‘ene pule’i ‘o ‘Isileli ‘i he taimi na’á ne ‘i he taloni ai, koe’uhi pē ko Sihova. Ko e akonaki fe’unga eni mo e fua fatongia ‘oku tau fai ‘i he fonua mohu me’á ni. Tau tali ‘a Sihova ke ne fai hotau Tauhi, pea ko e mo’oni, kuo “fe’unga” ‘ānoa pē ia ma’a ‘etau ngaahi me’á.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ko hoku tauhi ‘a Sihova; ‘E ‘ikai te u masiva. ‘Emeni.

Falaite, ‘Epeleli 24: Lau Folofola – Sione 10: 7-10.

Ki’i Ama: Sione 10: 10, “Tala’ehai ‘oku ha’u ‘a e kaiha’á ki ha me’a, ka ke kaiha’a pē, mo tāmata’i, mo maumau: ko aú kuó u ha’u koe’uhi ke nau ma’u mo’ui, pea ke nau ma’u ‘o lahi ‘aupito.”

Pou ‘Ao: ‘Oku ‘ikai ke sola ha taha ki he fa’ahinga ongo ‘o e maha ‘ango’ango ‘a e iví. Na’e fakahingoa ‘e he matāpule ‘e taha ko e “Malala.” Pe ko e hā hono uí, ko e me’a ‘oku mahinó, ‘oku tau tofuhia kotoa pe he maha ‘a e iví he hoha’atu’u ‘a e lotó ki he ngaahi me’a ‘oku ‘ikai hatau kaunga ki aí. ‘Oku ‘i ai pe mo e ngaahi me’a ikiiki fakaeloto pe ‘oku tau fangatua faka’aho mo ia pea kuó ne fakamaha hotau iví. Fakafeta’i he’etau ma’u ha Tauhi Sipi hangē ko Sīsū ke ne fakafonu ‘etau ngaahi “nge’esi ipu mahá.” ‘Oku mahino pe ‘a e kehekehe ‘o e taumu’a ngāue ‘a e “kaiha’á” pea mo Sīsū. ‘Oku kei tatau pē ‘a e ngāue ‘oku fai ‘e he kau kaiha’a ‘o e ‘ahó ni pea mo kinautolu ‘i he taimi ‘o Sīsū. ‘Oku nau olo mai ‘aki ‘a e ngaahi founa kehekehe ‘o feinga ke tohoaki’i e tokanga ‘a e fanga sipi mei honau tauhi. Manatu’i ko e taimi pe ‘o ‘etau kemó, pea ngalo ‘a e le’o ‘okú ne fakafonu ‘etau “nge’esi ipu mahá” pea ko ‘etau muimui ia ki he le’o ‘okú ne fakamaha kinautolu ke hangē ko ha fo’i “malalá.” Ko e tu’unga fakaloloma ia ‘o ka ‘oku a’u ‘a e lotó ‘o hangē ko ha fo’i malalá. Kuo mole kotoa hono iví pea ‘oku ‘ikai ke toe ‘aonga ki ha me’a. ‘Oku kei lahi pe ‘a e ngaahi le’o ‘o e kau “kaiha’á” ‘i hotau kuongá ni ‘o tatau pe ‘i he mala’e ‘o e politikí, Lotú, ‘ekonomika mo e fakasosiale pea ‘i he tapa kotoa pe ‘o e mo’ui. Kuo tokolahi ‘a e ni’ihi kuo ma’u kii’i kinautolu ‘e he kaiha’á ‘o mole ‘a e me’a kotoa, mei he koloa mo e pa’anga, ki he lāngilangi, tu’unga, ka ko ‘ene fakaloloma tahá, ko e mole ‘a e tofi’a ‘i he Langí. ‘Io, ‘oku fotu mai ‘a e kaiha’á ‘i he ngaahi fōtunga kehekehe ‘o hangē ko e fakakaukau ‘a e ni’ihi ‘e ala ma’u ‘a e mo’ui ‘oku *lahi hake* ‘i he fiefia ‘o e matelié, ‘aki ‘a e feinga ke ma’u ‘a e lelei taha ‘o e me’a kotoa pē he mo’uí ni. Tokua ko ‘ene lahi ange ‘a e ngāué, ko e lahi ange ai pe ia ‘a e tu’umālié pea ko e lahi ange ai pe ia ‘a e fiefiá (*pleasure*). ‘Oku fakamanatu mai ‘e he Poto ko Solomoné,

ko e “muna ‘o e muna ‘a e me’a kotoa pe ‘i he lalo la’āā ni.” Ko e fehu’i, “Ko e hā ‘a e fua ‘oku toe ki he tangata mei he ngāue kehekehe ‘okú ne ongosia ai ‘i he lalo la’ā?” (Koheleti 1:8). He, “Ko ia ‘oku manako silivá, ‘oku ‘ikai te ne mākona ‘i he silivá; pea ko ia ‘oku manako ki he fū’ufu’unga me’á, ‘oku ‘ikai hano fua: ko e muna mo ia foki.” (5:10). ‘Oku fakamahino mai ‘e hotau Ki’i Ama ‘oku ‘i ai ‘a e kaiha’a, pea ko ‘ene taumu’á ke fakamaha e ki’i lelei kotoa pe na’a tau ma’u mei he Tauhi Lelei. Tauange ke tau fakaongo ma’u pe ki he le’o ‘o hotau Tauhi, pea tuku ke ne fakafonu ‘etau nge’esi ipu ‘aki ‘ene kelesi pea tau talangofua mo muimui ki ai ‘i he taimi kotoa pē.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Ko hoku loto hēngofua ‘Oku ne fa’a ‘eke’i, Pea ne tātā’ofi mu’a Keu foua ‘a e lelei.

Tokonaki, ‘Epeleli 25: Lau Folofola – Saame 23.

Ki’i Ama: Saame 23: 3-4, “Ko hoku laumālie ‘okú ne fakafoki: ‘Okú ne taki au ‘i he ngaahi hala ‘o e mā’oni’oni; Ko hono ‘uhinga ē Ko hono huafa pē. ‘Io, neongo ‘ete ‘alu pē ‘i he tele’a ‘oku malu’aki ai ‘a Mate, ‘E ‘ikai te u manavahē ki ha kovi; He ko koe ‘oku ma feohi: Ko si’o tokotokó mo ‘akaú, ‘Okú na fakafiemālie ‘i au.”

Pou ‘Ao: ‘Oku kei tatau ai pe, ‘i he taimi ‘oku kamata ai ke kāupo’uli ai e halafonongá mo tu’upupu hono ilifía, ‘oku kei fakamanatu mai pe ‘e hotau Ki’i Amá, ‘oku ‘ikai ha taimi te tau fononga toko taha ai. ‘Oku hanga ‘e he Tauhi Sipí ‘o sese’e atu ‘a e taililí mo e manavahē pea tau “ma’u loto fua pe” ke fai ‘aki e fononga ‘a e kau vaivaí. ‘Oku tau hokoatu eni ki he veesi 3, pea ‘oku kei mahino pē ‘a e fe’unga pea mo e tonu ‘a e taki ‘a e Tauhi sipí, he ‘okú ne taki ‘a ‘ene fanga sipí “ki he ngaahi hala ‘o e mā’oni’oni.” Ka ‘oku hangē ‘oku fakafokifá pē ‘a e lilíu ‘a e ‘imisi ‘o e fiemālié mo e nongá, ki he ‘ata ‘o e “tele’a ‘oku malu’aki ai ‘a Mate,” ko e potu ‘oku fakapo’ulitu’u mo longolongo mate hono me’a kotoa pē, pea mahino ‘oku tu’unaki mai ‘a e faingata’a ki he mo’ui ‘a e fanga sipí. Te tau fifili nai pē ko e hā nai ha ‘uhinga ‘e fou ai ha sipí ki ha potu pehē? ‘E vave ke tau tala ko e hē ‘a e sipí, ka ‘oku mahino ‘i he fakalea ‘a e veesí, ‘oku lolotonga feohi pē ‘a e Tauhi Sipí pea mo e sipí ‘i he tele’á. ‘Oku na fou ai fakataha. Pea tā ko e ‘uhinga ‘oku fou ai ‘a e sipí ‘i he tele’á, koe’uhí ko hono taki ia ‘e he Tauhi. Ko e fekau’aki ia ‘o e veesi 3 mo e 4: ko e “hala ‘i he tele’a ‘oku malu’aki ai ‘a Mate, ko e taha pe ia ‘o e ngaahi “hala ‘o e mā’oni’oni” ‘oku taki ai ‘e he Tauhi ‘a ‘ene fanga sipí. Ko e fehu’i leva: ko e hā nai ‘e taki ai ‘e he Tauhi Lelei ha’ane sipi ke nau fou atu ‘i ha tele’a pehē? ‘Oku taha pē ‘a e talí: Ko ‘ene feinga ke a’u ki ha potu ‘oku lelei ange, pea ‘oku ‘ikai mo ha toe hala ki ai ka ko e tele’á pē. ‘Oku mahino ‘aupito pē ki he Tauhi ‘a e faingata’a ‘o e fou he tele’á, he ‘oku toi ai ‘a e ngaahi manu fekai kehekehe ‘o kumi faingamālie ke nau ‘ohofi ha fanga sipí ‘e fou mai ai. Ka ‘ohovale kuo tō ha ‘uha lōvai pea ‘e fonu ‘a e ngaahi toka’anga vai, ‘o tāfea ‘a e tele’á. ‘Ika ko ia pē, ka ‘oku lahi pe mo e ngaahi faingata’a kehekehe ‘oku fehangahangai mo e fanga sipí ‘i he tele’á. Ka neongo ‘a e faingata’a, ‘oku kei mahino pe ki he Tauhi, ko ‘eni pē ‘a e hala ki ha potu ‘oku mā’olunga mo toe lelei ange ki he ‘ene tākangá. Pea ‘okú ne fou ai mo e mātu’aki tokanga ke ne malu’i mo ‘aofia ‘a ‘ene tākangá. ‘Oku lahi ‘a e ngaahi tele’a ‘oku tau fou ai, pe ko e mahaki’ia fakasino, masivesiva faka’ekonomika, mole ha ‘ofa’anga, pea puli kiate kিতautolu ‘a e mo’oni ‘o e Ki’i Ama ‘o e ‘ahó ni. Ko e ngaahi tele’a ‘oku tau fou ai, ko e taha pe ia ‘o e “hala ki he mā’oni’oni,” ‘oku taki ai kিতautolu ‘e he Tauhi Lelei. Ko e hala fakakavakava ki he potu ‘oku mahutafea, pea kuo pau ke tau fou ai, ka tau a’usia ‘a e lelei ‘oku tu’unuku mai ‘i he tafa’aki ‘e tahá. Tauange ke tau fou ai ta’e teteki, he ‘oku tau fe’ao pea mo e ‘Eiki o e Toetu’ú, ko hotau Tauhi Lelei.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: Neongo ‘ete hā’elea ‘a e hala fu’u mamalu, ‘ou ‘alu hifo he tele’a po’uli ange fau. Te u fou ai ta’elilika pē, he te ne ‘ia au: ‘e tā ki ‘ao tā ki tu’a ‘a ‘ene fu’u ‘akau. ‘Emeni.

Sāpate, ‘Epeleli 26: *Sāpate 4 ‘o e Toetu’ú. (Lanu Hinehina).*

Lēsoni: Ngaue 2:42-47; Saame 23; 1 Pita 2:19-25; Sione 10:1-10.

Mōnite, ‘Epeleli 27: Lau Folofola – Ngaue 7: 55-60.

Ki’i Ama: Ngaue 7: 55, “Ka kuo fonu ia ‘i he Laumālie Mā’oni’oni; pea ‘i he’ene sio fakamama’u ki he langí na’á ne ‘ilo ‘a e Sikaina ‘o e ‘Otuá pea mo Sīsū ‘okú ne tu’u mei he to’omata’u ‘o e ‘Otuá.”

Pou ‘Ao: ‘Oku tu’u lotoloto ‘a hotau Ki’i Ama ki he ‘ahó ni ‘i he talanoa ‘o Sitīvení, pea mo e ngāue ‘oku fai ‘e he Laumālie Mā’oni’oni ‘i he mo’ui ‘a ha taha ‘oku tui. ‘Oku ‘ikai ko ha sio fakamatelie pē eni, ka ko ha fakahā fakalaumālie ‘oku foaki ‘e he ‘Otuá ki ha taha ‘oku nofo fálala kakato kiate la. Ko e taimi mātu’aki faingata’a ‘aupito eni ki he mo’ui ‘a Sitīvení. Na’e ma’ungatāmaki ‘ene mo’ui mo ‘ataakai’i ‘e he fakamaau ta’e’ofa mo fehi’anekina’i mo e loi. Ka ‘i he lotolotonga ‘o e mamahí mo e fakamanamaná, na’e ‘ikai ke hoha’atu’u hono lotó pe ilifía, ka na’e fonu Laumālie Mā’oni’oni ia. ‘Oku hanga ‘e he me’a na’e hoko kia Sitivení ‘o fakamanatu mai kiate kিতautolu ‘oku ‘ikai fiema’u ke toki taki pe kিতautolu ‘e he Laumālie ‘i he taimi ‘oku tokamālie ai pea langi

lelei, ka 'oku mahu'inga ke tau tuku ke ne pule'i kitautolu 'i he taimi faingata'a tahá. Na'e 'ikai ke hanga 'e he Visone 'a Sitiveni ki he lāngilangi 'o e 'Otuá 'o to'oi 'a e mamahi fakaesino na'á ne mo'ua aí, ka na'e hoko ia ke fakaivia ia 'i ha mālohi fakalaumālie ke ne lava 'o tu'u ma'u ai 'i he mo'oní. Na'e 'ikai ke lau 'e Sitiveni 'a e maka na'e tolo 'aki ia 'e he kakai ko e tu'utu'uni aofangatuku ia ki he'ene mo'uí he na'á ne 'ilo 'oku hulu pea ope atu 'a e kolōlia mo e langilangi 'o e 'Otuá 'okú ne tauhi ia he mo'ui 'o tatau pe mo e maté. 'Oku mahino mei heni 'oku 'ikai ko e ikuna 'i he māmani 'oku mahu'inga tahá, ka ko e fai ki he finangalo 'o e 'Otuá 'o a'u ki he 'aho faka'osí. 'Oku tau lolotonga fehangahangai foki mo e ngaahi faingata'a kehekehe, ko e loto lavea mo e ngaahi mamahi faka-fāмили, faingata'a faka-'ekonomika mo fakasosiale. 'Oku fa'a faingofua ma'u pe ke tau fakamama'u ki he ngaahi me'a 'oku tau lava 'o sio ki aí, kae ngalo 'a e me'a 'oku 'ikai lava ke sio ki aí hotau mata fakamatelié. 'Oku fakaafe'i kitautolu 'e hotau Ki'i Amá ke tau hanga hake 'o sio fakalaumālie - 'o sio ki he 'Otuá 'okú ne kei 'afio pe mei hono Taloní pea 'oku kei aoniu pe 'ene pulé pea 'oku kei tu'u pe 'a Sīsū ke fakalotolahi'i kitautolu he taimi 'oku tau faingata'a ia aí. Ko e Laumālie Mā'oni'oni 'oku 'ikai ko ha me'a ke tau toki ma'u pe he Lotú he Sāpaté pe ko e ngaahi ma'u'anga kelesi 'a e Siasí, ka ko e koloa ke fakafonu 'aki 'etau mo'uí he 'aho kotoa pē. Kapau 'oku tau fonu 'i he Laumālié, pea 'e kehe leva 'etau vakai ki he ngaahi faingata'a 'oku tau fa'a fekuki mo ia. 'E 'ikai ke kei hoko ia ko e ngata'anga, ka ko e faingamālie ia ke tau fakamo'oni ai ki he 'Otuá lahi 'oku tau tui ki aí. 'E hoko 'etau mo'uí ko e fakahā'anga 'o e kolōlia 'o e 'Otuá 'o hangē ko e mo'ui 'a Sitivení. Tau ange ke tau kole ki he 'Otuá ke ne fakafonu kitautolu 'i hono Laumālie Mā'oni'oni, ke 'oua na'a tau sio pē ki he maka 'oku tolo 'aki kitautolú, ka tau fakamama'u ki he Hēvani 'okú ne talitali lelei kitautolú, pea tau tu'u ma'u ai pe 'i he'etau tui 'o a'u ki he 'aho faka'osí.

‘Ānuu, Lotu mo e ‘Aukai: 'E 'Otuá Māfimaí, fakamālohi'i kimaotolu 'aki ho Laumālie Mā'oni'oni ke mau lava 'o tu'u ma'u 'i he mo'oní pea sio ma'u pē ki ho lāngilangi neongo 'a e faingata'a, 'Emeni.

Tūsité, ‘Epeleli 28: Lau Folofola – 1 Pita 2: 2-10.

Ki'i Ama: 1 Pita 2: 4 & 5 “‘A ia 'i ho'omou 'unu'unu ki aí - ki he Maka Mo'uí, 'a ia kuo fakatale'i 'e he tangatá, ka 'i he 'Afio 'a e 'Otuá ko e maka taunga fili, ko e maka mahu'inga pea mou tuku ke langa hake kimoutolu foki, he ko e koto maka mo'ui, mo'o fale fakalaumālie; ke mou hoko ko e tu'unga taula'eiki tapu, ke 'atu feilaulau fakalaumālie, 'a ia 'oku hōifua ai 'a e 'Otuá 'ia Sīsū Kalaisi.”

Pou 'Ao: Ko e taha 'o e ma'u'anga pa'anga 'a e mātu'a Tonga nofo Hawaii, ko e langa 'ā maka. 'Oku 'ikai ko ha ngāue faingofua eni he 'oku mamafa e maká ki hono hikí. 'Ikai ko ia pē ka 'o kapau 'oku toe tu'u e 'āá ki ha ki'i funga mā'olunga pea fasi'i e hala ki ai 'o 'ikai 'atā ha misini ke ne fai e ngāué, pea kuo pau leva ke fetuku tangata pē. 'E filifili leva 'e he kau fokotu'u 'āá 'a e ngaahi fo'i maka 'oku fe'unga ki he fakava'e mei he fokotu'unga maká. 'Oku 'ikai ke 'aonga 'a e fo'i maka kotoa pe ki he fakava'é. 'Oku mātu'aki mahu'inga ke fakapapau'i 'oku fefeka mo mālohi fe'unga e fakava'é ke ne lava 'o pukepuke e mamafa 'o e 'āá tautautefito 'o kapau 'oku a'u ki he fute 'e onó hono mā'olungá pe toe lahi ange ai. Kapau leva ko ha 'āá ta'ofi kekelele pea 'oku toe loloto ange hono keli 'o e fakava'é pea fiema'u mo e maka 'oku folahi ange ke malohi fe'unga ke ne lava hono fatongíá – ta'ofi e kekelele ke 'oua e holo. 'Oku toe faingata'a ange 'o kapau 'oku fakatou mata 'e 'āá. Kuo pau ke filifili 'e he kau fokotu'ú 'a e ngaahi fo'i maka 'oku matamata lelei 'ene 'asi ki tu'á 'o tatau pe 'i he tafa'aki ki lotó pea mo tu'a. 'Oku 'ikai ke 'aonga e fo'i maka kotoa pe ki he 'āá. 'Oku filifili pe 'e he kau fokotu'ú 'a e ngaahi fo'i maka 'o fakatatau ki he 'otu 'o e 'āá. 'Oku ngāue'aki e ngaahi fo'i maka fō lalahi ki he fakava'é pea fakaholoholo ai pe ki he fō si'i tahá ki 'olunga ki he kepí. 'Oku talanoa 'a Pita 'i hotau Ki'i Amá ki he kehekehe 'o e filifili “maka” 'a e tangata / fefine mo e 'Otuá. Hanga 'e he efú mo e kelemutú 'o “fakatale'i” e Maka Mo'ui na'e fe'unga taha mo e fakava'e 'o e Siasí ka ko e fale fakalaumālie ke malu ai a ha'a tangata mo fefine. 'Oku fakamahino mai 'e hotau Ki'i Ama ko e fakava'e 'o e Siasí 'oku 'ikai ke makatu'unga 'i he poto pe ivi 'o e tangata / fefine, ka 'i he mo'ui mo e ngāue 'a Kalaisí. 'Ikai ko ia pē, ka ko kitautolu 'a e kau muimui 'o Kalaisí, ko e ngaahi maka mo'ui, 'oku langa fakataha ko e fale fakalaumālie. Ko e tui 'oku 'ikai ko ha me'a fakafo'ituitui pē, ka 'oku tau fengāue'aki fakataha ma'a 'etau lelei 'i hono Sino-Hā-Maí, ko e Siasí. 'Oku ui kitautolu ke tau hoko ko e ngaahi maka mo'ui ke tā mo tongi 'e he 'Otuá 'etau mo'uí ke fe'unga pea mo hono finangaló. 'I ha māmani 'oku lolotonga hoko ai e taú, fakaehaua e tototnu 'a e tangata / fefine, hoko 'a e tokehekehe, movetevete mo e māvahevahe he mala'e 'o e Lotú, vā e ngaahi Pule'angá, feohi 'oku tau fai 'i he fāмили, Siasí mo e sosaieti, 'oku pole'i kitautolu 'e hotau Ki'i Ama ke tau tu'u ko e fakamo'oni ki he Maka na'e fakatale'i 'i hono fakaola ha 'amanaki lelei, ngāue ke fakataha'i e moveteveté pea tau tu'u kalikali 'i he Tui 'oku mo'oní. Tauange ke tau piki ma'u kia Kalaisi ko e Maka Mo'ui, pea tau tali hotau fatongíá ko e ngaahi maka mo'ui 'oku langa fakataha ai 'a e Pule'anga 'o e 'Otuá.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: `E ‘Otua Māfimaḡi, tokoni`i kimautolu ke mau piki ma`u kia Kalaisi ko e Maka Mo`ui, pea ke mau hoko ko e ngaahi maka mo`ui `oku langa fakataha `o fakahaa`i ho kolōlia `i māmani. `Emeni

Pulelulu, ‘Epeleli 29: Lau Folofola – Saame 31: 1-5, 15-16.

Ki`i Ama: Saame 31: 5, “‘Oku ou tuku hoku laumālie ki ho nimá: Kuó ke huhu`i au, Sihova, `a e ‘Otua Mo`onia.”

Pou `Ao: `I he hisitōlia `o `Isileli, na`e fa`a fanongo `a e kakai ki he tangilaulau `a e kau Punaké mo e kau Palōfitá `i he taimi `o e faingata`á. Ko Saame `oku tau fakalaululoto ai he `ahó ni, ko e taha ia `o e ngaahi lotu na`e fānau`i mei he taimi `o e mamahi, tailiili mo manavahē, mo e fekuki `a e fonua mo e fu`u fakatamaki kāfakafa. Ko Tevita, `i hono tu`unga ko e Punake mo e Tu`i, na`e maheni lelei mo e ngaahi faingata`a ko eni he na`e kumi ia `e Saula ke fakapōngi, na`e fakatanga`i ia pea lavaki`i. Ka neongo kotoa `a e ngaahi faingata`á ni, na`e kei fili pe a Tevita ke foaki kakato `ene mo`ui mo hono laumālie ki he nima `o e ‘Otua Mo`onia. `I he kuonga `o e Lotu Temipalé na`e hoko `a hotau Ki`i Amá ko e taha `o e ngaahi kupu`i Lotu Kōfesia (Kole Fakamolemole). `Oku hanga `e he foaki `ete mo`uí ke tokanga`i mo tauhi `e ha taha kehé, `o tala mai `a e Tui mo e Falala kakato. `Oku `i ai e lea `a e kau Palangi, “*I trust you with my life.*” (`Oku ou falala kiate koe `aki `eku mo`uí). Ko e pole ia `oku fai `e Tevita `i hotau Ki`i Ama ki he `ahó ni. Kuó ne tuku `ene mo`uí, `amanaki, mo e kaha`ú ki he tokotaha `oku Pule mo `a`ana `a e Kaha`ú. Ko e a`usia mā`olunga mo loloto hono fakapapai`i `oku `ikai ke malu e mo`ui he me`a `oku tau ma`ú – poto, koloa, mafai, tu`unga. Ko hotau Malu`angá ko e To`ukupu Māfimaḡi pe `o Sihova Sāpaotí. Na`e toe hanga `e Kalaisi `o sila`i e fakakaukau `o `etau malu `i he “nima `o e ‘Otua Mo`onia” he`ene folofola mei he Kolosí, “E Tamai, `oku ou tuku hoku laumālie ki ho nimá ...” (Luke 23: 46). Ko e fakaa`ua`u atu eni ke tau`aki mei he Kolosí, `oku kei tu`uma`u pe `ene falalá `i he ‘Otua ko `ene Tamai. `Oku puke `e Sīsū `a e faingamālie faka`osi pea Pekia ke ne liliu ai `a e mate fakamā mo e mamahi kāfakafá ko e `amanaki`anga mo e fakamo`ui ma`a hono kau muimuí. `Oku kei `alaha ngangatu pe `a hotau Ki`i Amá `i hotau kuongá ni `o hangē ko ia `i he taimi `o Tevita. `Oku `ikai pe ha toe taha ke tau malu ai he taimi `oku tau po`ulia ai he mo`uí ni, ka ko Sihova pe. `Oku lolotonga longoa`a `a māmani he `ahó ni koe`uhi ko e Tau `oku lolotonga hoko `i he vā `o `Isileli, Iulani (*Iran*) mo `Ameliká ni. `Oku te`eki ai pe ke aata mai ha taimi `e tuku ai e tau`aki pomu `a e ngaahi fa`ahi. `Oku `alu pe ke lahi ange `a e ngaahi faingata`a faka`ekonomiká `i he hikihiki pe ki `olunga `a e totongi `o e penisini `o tatau pe ki māmani kātoa. Ko e hiki pe totongi e loló ko e `alu ai pe ia `a e totongi `o e koloa kotoa pe `oku felāve`i mo hano fetuku mei ha feitu`u ki ha feitu`u. Ko e taimi peheni, na`e fatu ki ai e Saamé ni, pea `oku fe`unga tonu mai pe mo e tu`unga `oku tau `i aí. Tauange ke tau fai tatau pe mo Tevita, `o foaki `etau mo`uí ki he nima `o Sihová kae lava ke tau ma`u ivi ai `i he`ene nongá mo `ene `ofá.

‘Ānau, Lotu mo e ‘Aukai: `Otua Mo`onia, `oku mau tuku atu homau laumālie mo homau taimi ki ho nimá, pea mau falala te ke tauhi, fakahaofi mo taki kimautolu `i he hala `o e mo`ui. `Emeni.

Tu`apulelulu, ‘Epeleli 30: Lau Folofola – Saame 31: 1-5, 15-16.

Ki`i Ama: Saame 31: 15, “Ko hoku ngaahi taimi `oku `i ho nimá; Hamusi au mei he nima `o hoku ngaahi fili, mo hoku kau fakatangá.”

Pou `Ao: `Oku kei hoko atu pē `etau fakalaululoto `i he Saame `oku taku, “Ko e Lotu `i he Falala ki he `Otuá.” Ko e taha pe eni `o e ngaahi Saame `a Tevita pea `oku kau ki he ngaahi Saame `o e Tangilaulau. Ko e ngaahi lotu `oku fai mei he takele `o e mo`uí he `oku fonu faingata`a ka `oku kei tu`u kalikali pe `a e falalá `i he `Otuá. `Oku lau `e he ni`ihi, ko e Saamé ni na`e fatu ki he taha `o e ongo me`a lalahi na`e hoko he mo`ui `a Tevita. Ko e taimi na`e hola takai holo ai mei hono tuli ia `e Saula ke fakapōngi pe ko `ene fehengahangai mo e angatu`u `a hono foha ko `Apisalomé. `Oku hanga `e he fatu ta`anga ni `o fakamatala`i e tu`unga fakaloloma na`e `i ai `ene mo`uí. `Oku ngāue`aki `e Tevita `a e fo`i lea “*taimi*” `i hotau Ki`i Amá pea na`e ua `a e `uhinga na`e ngāue`aki `e `Isileli motu`á: `Uluaki, na`e `uhinga ki he “momēniti kotoa pe `i he uasi” pea ko e `uhinga`e tahá ko e “katokatōa `o e mo`uí” (mei he fānau`i ki he maté). `Oku kau atu ki ai `a e ngaahi Fa`ahita`u `o `ikai ki natula pe ka ki he ngaahi me`a `oku tau fetaulaki mo ia he mo`ui `o hangē ko e “taimi” `oku tau faingata`a`ia ai mo faingamālie, taimi `oku tau fiefia ai mo mamahi, ko e taimi `o e tatali mo e fakakakato. `Oku `uhinga leva a Tevita `i hotau Ki`i Ama ki he `i he nima `o Sihova `a hono “ngaahi taimi,” ko `ene luva kakato kia `Atonai `a hono kuohili, lolotongá ni pea mo hono kaha`ú. `Oku tu`u fehengahagai e a`usia `a Tevita mo e mo e natula mo e fatongia `o e Tu`i. Ko e Tu`i `oku ne ngāue`aki `ene kau tau mo e ngaahi me`a kotoa pe `i hono nimá ke ne pule`i `aki `a hono kakai. Ko hono mafai `oku ma`u ia mei he`ene kau tau mo hono kau poupou. Ka kia Tevita, neongo ko e Tu`i mo e `eikitau, na`a ne `ilo`i lelei pe ko `ene hao mei hono ngaahi fili pea mo hono kaha`ú `oku `ikai fakafalala ia `i ha poto `o ha tangata. `Oku `ikai ke malu`i ia `e he taó mo e heletā, ka ko e mafi `o Sihová. `Oku `ikai mo ha toe taimi `e mahu`inga ange ai ke tau kau

fākataha mo Tevita ‘i hotau Ki’i Amá, ‘o hangē ko e lolotongá ni. Kuo lahi fau e longoa’a fakapolitikale ‘i hotau fonua háu ni pea pango pe he `okú ne uesia e tokolahi si’otau kaungā pilikimi ‘oku ‘ikai ke ma’u faingamālie nofo fonuá. ‘Oku ‘ikai ke mahino e tu’unga ‘e a’u ki ai ‘a māmani ‘oka kei hokoatu ai pe ‘a e Tau mo ‘Iulaní. ‘Oku tau lotu pe ke vavé ni mai ha taimi kuo fai ai ha faka-melino. Pe ko e hā pe ‘a e tukunga ‘e ‘i ai ‘a e ‘apongipongí, tuku ke tau fanongo kotoa pe mo tali e fakaafe ‘a hotau Ki’i Amá. Fetukutuku kotoa hotau “ngaahi taimi” - taimi ‘o e lotu mamahí, tala’á, tailiili mo manavahē, ‘amanaki noa, tatali mo e lotu hoha’á, mo e taimi ‘o e fakamo’uí, tuku kotoa ki he nima ‘o Sihová. He neongo ‘oku ‘ikai ke tau ‘ilo pe pule ki he ngaahi me’a ‘e hokomai ‘i he kaha’ú, ‘oku tau ‘ilo pea ‘oku lava ke tau falala kakato ki he ‘Otua ‘oku ‘a’ana ‘a e Kaha’ú.

‘Ānu, Lotu mo e ‘Aukai: ‘E ‘Otua `o e Taimí, `oku ou momoi atu hoku taimí ki ho nima māfifimafi. ‘Emeni.